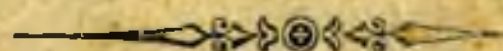
«TRIBUNA»

ȘI

TRIBUNIȘTII

DE

IOAN SLAVICI

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
16, STRADA DOAMNEI, 16
1896.

«TRIBUNA»

ȘI

TRIBUNIȘTII

DE

IOAN SLAVICI

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
16, STRADA DOAMNEI, 16
1896

PREFATA

Se petrece de cât-va timp în vieața noastră publică un lucru de necredut: «*Tribuniștiĭ*» sunt combătuțĭ fără de cruțare chiar în coloanele «*Tribuneĭ*».

Orĭ-și-cine ar fi vinovat de lucrul acesta, e pentru Românіĭ adĭ în vieață o rușine că el se poate petrece.

Dacă vinovațĭ sunt «*Tribuniștiĭ*», e o rușine că eĭ aŭ putut să întemeeze «*Tribuna*» și să aibă, timp de peste dece anĭ, înrîurire hotărîtoare în vieața noastră comună; iar dacă nu eĭ sunt vinovațĭ, e lucru afară din cale desgustător să-ĭ vedem grăițĭ de rĕŭ chiar în coloanele organuluĭ de publicitate, pe care eĭ l'aŭ întemeiat cu multă muncă și marĭ jertve și pentru care eĭ aŭ suferit peste dece anĭ de temniță.

Așà orĭ așà, rușinea nimic nu poate s'o șteargă.

De aceea, efectul faptelor petrecute la Sibiiŭ e demoralisator: nu numaĭ *«Tribuniştiĭ»* învinşĭ, ci tot-d'odată şi învingĕtoriĭ lor se simt strîmtoraţĭ; cercurile politice române toate sunt deprimate; massele marĭ ale poporuluĭ staŭ desorientate; amiciĭ şi aliaţiĭ Românilor şi-aŭ perdut de odată ilusiunile, pe care şi le făcuseră despre destoiniciile politice ale Românilor. Suntem în starea morală a uneĭ oştirĭ, care după multe victoriĭ a suferit o înfrângere, şi singurĭ duşmaniĭ noştri jubilează.

Eŭ sunt cu toate aceste stăpânit de simţemîntul, că nu avem noĭ Româniĭ cuvinte de a fi deprimaţĭ, şi n'aş aveà pentru multele mele ocupaţiunĭ cuvenita linişte sufletească, dacă nu mi-aş face datoria, dându-mĭ silinţa de a propagà simţemîntul acesta.

Ochiĭ meĭ sunt îndreptaţĭ maĭ ales asupra mareĭ mulţimĭ de oamenĭ cu suflet curat, care iaŭ parte la vieaţa publică maĭ mult cu inima decât cu mintea, şi ast-fel, pe cât de uşor se însufleţesc, pe atât de uşor se şi descuragiază, când sunt surprinşĭ de întîmplărĭ ca cele petrecute de curînd la Sibiiŭ.

Adevĕrata causă a deprimăriĭ, de care sunt cuprinşĭ, sunt ilusiunile ce şi-aŭ făcut despre destoinicia noastră politică Noĭ, care cunoaştem maĭ bine lucrurile şi oameniĭ, nu ne-am făcut aceste ilusiunĭ; ceea-ce pentru dînşiĭ e o sur-

prindere, pentru noĭ e un lucru de mult prevĕdut, în vederea căruia am făcut toate pregătirile.

Dator e dar fie-care dintre noĭ să le arate, cum frămîntarea, prin care trecem, nu e decât o fasă în desfăşurarea spre bine a vieţiĭ noastre comune.

Cu toată ruşinea pe care am păţit'o, noĭ stăm aḑĭ neasemĕnat maĭ bine decât la anul 1884, când s'a întemeiat «*Tribuna*», şi nimic în lumea aceasta nu maĭ poate să şteargă efectele lucrăriĭ săvîrşite de noĭ în timpul celor din urmă 12 anĭ, nimic nu maĭ poate să ne întoarcă unde am fost. Cu «*Tribuna*» a intrat în vieaţa noastră comună un noŭ rînd de oamenĭ, care aŭ dat lucrăriĭ noastre culturale un noŭ avînt şi luptelor noastre politice o nouă direcţiune, care represintă în desvoltarea noastră naţională un noŭ curent. Curentul acesta, slab la început, a crescut din an în an şi a ajuns în cele din urmă a toate covîrşitor, fiind-că el porniă din simţemîntul, că prin originea noastră, prin destoiniciile noastre particulare şi prin posiţiunea noastră geografică, noĭ, Româniĭ, deşì risipiţĭ în maĭ multe state, avem aceleaşĭ interese şi suntem meniţĭ a purtà împreună aceeaşĭ grea şi frumoasă sarcină în Orientul Europeĭ.

Erà lucru firesc, că aceia, cărora nu le-a fost dat să înţeleagă menirea aceasta şi să se însufleţească pentru ea, s'aŭ dat, căutând foloase maĭ apropiate, la o parte şi aŭ căḑut unul câte unul.

Tot atât de firesc lucru erà, ca unul câte unul să cadă și ceĭ ce aŭ mers cu curentul representat de «*Tribuna*», fără-ca să-l înțeleagă, și ast-fel fără ca să-șĭ poată dă seamă încotro sunt dușĭ.

Si dacă nu ne-am speriat, noĭ Româniĭ, când aŭ căḑut oamenĭ ca Dr. A. Mocsonyi, V. Babeș, P. Cosma, Iosif Gall orĭ Miron Roman, care stătuseră maĭ înainte în picioare, maĭ puține cuvinte de a ne sperià avem, când vedem căderea unor oamenĭ, care numaĭ după intrarea lor în curentul «*tribunist*» aŭ ajuns să însemneze ceva în vieața noastră comună.

S'a făcut de la 1884 în coace în mijlocul nostru o selecțiune și s'aŭ adunat la o parte, împrejurul «*Tribuneĭ*», toțĭ ceĭ ce aŭ credință în viitorul frumos al neamuluĭ românesc.

N'avem să ne speriăm, când ne încredințăm că aŭ intrat în rîndul celor aleșĭ și câțĭ-va oamenĭ cărora le lipsesce credința aceasta, și că aceștia nu vor să meargă până în sfîrșit pe calea în care aŭ fost trașĭ de curent.

D-l Dr. Ioan Rațiu, bĕtrân simpatic și venerabil, român verde ca stejarul, dar om din vechea generațiune, care nu cunoasce trecutul neamuluĭ românesc, nicĭ literatura românească, nicĭ curentele de ideĭ ce frămîntă societatea românească, erà străin în mijlocul tinerilor, care se inspiră din consciința poporuluĭ și privesc toate lucru-

rile din punctul de vedere al menirii întregului nostru neam românesc. S'a încăldit bĕtrânul, când a vĕdut însufleţirea produsă de aceştĭ tinerĭ, şi se simţià măgulit în posiţiunea ce i s'a creat în urma căderiĭ d-luĭ V. Babeş. Stejarul bĕtrân însă nu maĭ poate să fie transplantat, şi bĕtrânul Dr. I. Raţiu nu maĭ puteà să înţeleagă rostul politiceĭ în serviciul căreia lucrà, ci trebuià să fie condus de tineriĭ ce-l ridicaseră în primul plan. Erà decĭ în natura lucrurilor să-şĭ piardă sărita, îndată ce a fost lipsit de conducerea aceasta.

Cu atât maĭ puţin puteaŭ să stăruie în calea ce apucaseră alţĭ doĭ oamenĭ, altfel foarte simpaticĭ, d-l Iuliŭ Coroianu şi d-l Gheorghe Pop de Băseştĭ. Unul, «*Gyuri bácsi*», a făcut odată parte din clubul kossuthist, iar cel-lalt, «*Gyula barátom*», e prototipul Românuluĭ crescut în spirit maghiar, care vede mântuirea numaĭ în Kossuth. Amîndoĭ aceştĭ «fruntaşĭ» aŭ luat numaĭ în săiparte la politica dinastică, pe care o representà «*Tribuna*», şi n'aŭ înţeles nicĭ odată, cum «*Tribuniştiĭ*» pot să vorbească de interesele marĭ ale întreguluĭ neam românesc şi să fie cu toate acestea propagatorĭ călduroşĭ aĭ tradiţiunilor de neclintită alipire către Casa de Austria. Numaĭ mulţumită înrîuririĭ Părinteluĭ Dr. V. Lucaciŭ, eĭ aŭ luat parte la acţiunea politică representată de «*Tribuna*», care erà contra educaţiuniĭ lor politice şi

sociale. Locul lor firesc erà alăturea cu d-l Dr. A. Mocsonyi şi alăturea cu Metropolitul Miron Roman, care încă înainte de 1870 a declarat într'o întrunire electorală că mintea îĭ este cu guvernul, iar inima cu Kossuth.

Eĭ bine, ce s'a petrecut de curînd la Sibiiŭ? S'aŭ dat pe faţă aceste deosebirĭ de vederĭ, care tot-deauna aŭ existat.

Noĭ, ceĭ ce cunoaştem lucrurile maĭ de aproape, ştim de mult şi am spus'o în nenumĕrate rîndurĭ, că de aicĭ din Bucurescĭ se lucrează cu mare rîvnă şi cu multe mijloace pentru adunarea la un loc a tuturor elementelor, ce peste Carpaţĭ sunt accesibile pentru o politică îndreptată contra Austrieĭ. Iar Maghiarilor le vine la socoteală lucrarea aceasta, pentru o sută şi unul de cuvinte.

Convingerea noastră e, că nu e rĕŭ să se facă gruparea aceasta.

Odată, când noĭ *«Tribuniştiĭ»* ne dam încă silinţa de a înduplecà pe d-l Dr. Alexandru Mocsonyi să se pună în fruntea mişcăriĭ naţionale, d-sa ne-a rĕspuns: «Nu! eŭ trebue să maĭ staŭ în reservă, fiind-că lumea mĕ crede puşcă încărcată şi s'ar încredinţà, dacă aş eşì din reservă, că sunt puşcă goală!»

Unul dintre cele maĭ frumoase merite ale noastre e, că lumea s'a încredinţat despre aceasta.

Nu e rĕŭ ca lumea să se încredinţeze, că şi

d-l Dr. Ioan Raţiu e tot puşcă goală, după ce s'a despărţit de noĭ.

Să se adune, dacă se pot, cu toţiĭ la un loc, căcĭ de aceasta nu noĭ avem să ne speriăm.

Cuvinte de a ne speriă am aveà, numaĭ dacă i-am vedeà risipiţĭ pe ceĭ dintâiŭ adunaţĭ; aceştia însă, nu numaĭ sunt cu toţiĭ la un loc, ci aŭ şi crescut fie-care dintre dînşiĭ prin vîrstă, prin experienţe, prin lucrarea ce aŭ săvîrşit şi prin jertfele ce aŭ adus în timp de 12 anĭ, precum şi prin legăturile lor adĭ maĭ întinse.

Eĭ şi fără de «*Tribuna*» ba chiar şi grăiţĭ de rĕŭ în coloanele «*Tribuneĭ*», rĕmân tot ceea-ce aŭ fost, în vreme-ce «*Tribuna*», fără de dînşiĭ e o vorbă goală, pe care oameniĭ cu judecată nu maĭ pun nicĭ un temeiŭ.

Sunt dar nedrepţĭ aceia care le fac «*Tribuniştilor*» de baştină imputarea, că trebuiaŭ să ferească neamul românesc de ruşine, asigurând «*Tribuna*», pentru ca nimenĭ să n'o poată smulge din mânile lor. Eĭ aveaŭ să ţină seamă de interese maĭ marĭ decât această asigurare pentru dînşiĭ a unuĭ organ de publicitate, pe care eĭ l'aŭ întemeiat şi tot eĭ pot să l şi reîntemeieze, când va cere trebuinţa.

Gândul meŭ e să arăt, că aceste interese aŭ fost salvate şi că ast-fel, în urma celor petrecute de curînd la Sibiiŭ, desfăşurarea vieţiĭ noastre

politice a intrat în o fasă, pentru causa națională mai priincioasă decât cea trecută.

Voiŭ expune decĭ în trăsăturĭ generale:

I. Situațiunea de la 1884;
II. Greutățile întemeieriĭ *«Tribuneĭ»*;
III. Efectele lucrăriĭ *«Tribuniștilor»*;
IV. Causele retrageriĭ d-luĭ Dr. Ioan Rațiu,
V. Situațiunea actuală.

I.

Situaţiunea de la 1884.

Românii din Ardeal, veacuri de-arîndul, aŭ fost conduşi de Episcopii lor şi sub conducerea aceasta s'aŭ ridicat încetul cu încetul la starea în care i-a găsit era constituţională inaugurată în virtutea diplomei împĕrăteştĭ emise în Octombre 1860.

Intrând în luptele constituţionale, eĭ în curînd aŭ trebuit să se convingă că Episcopiĭ, chiar în virtutea posiţiuniĭ lor, nu pot să aibă cuvenita independenţă spre a conduce lupte politice.

In fruntea bărbaţilor, care aŭ recunoscut acest adevĕr, se aflaŭ rĕposatul Gheorghe Bariţiu, d-l V. Babeş şi d-l Dr. Ioan Raţiu. Până la 1867 însă, silinţele lor aŭ rĕmas zădarnice, fiind-că Româniĭ susţineaŭ guvernul faţă cu oposiţiunea naţională maghiară şi ast-fel puteaŭ să fie conduşĭ de Episcopĭ. După încheiarea pactuluĭ dualist însă, trecĕnd Româniĭ în oposiţiune, Episcopiĭ

nu maĭ puteaŭ să păstreze conducerea decât fiind gata de a se expune să fie scoşĭ de guvern din posiţiunile lor. Ast-fel Metropolitul Şterca-Şuluţ, care ţineà să conducă lupta şi contra guvernuluĭ, a fost nevoit să se retragă din scaun, iar Metropolitul Şaguna, care ţineà să-şĭ păstreze posiţiunea, om tot-deauna corect, a rostit vorbele: *Flere possem, sed juvare non*, şi a sfătuit pe Românĭ să se împace cu starea de lucrurĭ creată cu învoirea monarchuluĭ lor.

De acì înainte dar, Românilor, care nu se împăcaŭ cu această stare de lucrurĭ, nu le rĕmâneà decât să se organiseze şi să urmeze lupta sub conducerea unor oamenĭ independenţĭ.

E lucru invederat, că această nouă organisare nu se puteà face decât în luptă cu Episcopiĭ, foştiĭ conducĕtorĭ. Guvernul, pe care voiaŭ să-l combată Româniĭ, erà compus din oamenĭ, care-şĭ dedeaŭ seama şi despre cele ce se petrec şi despre mijloacele ce le steteaŭ la îndemână spre a înduplecà pe Episcopĭ să se folosească de înrîurirea lor spre a zădărnicì silinţele aşà numiţilor *«matadorĭ»* saŭ *«ante-luptătorĭ naţionalĭ»*. Ast-fel Episcopiĭ eraŭ strîmtoraţĭ între guvern şi oposiţiunea naţională română şi în strîmtorarea aceasta nu le rĕmâneà decât să caute a se pune bine şi cu uniĭ şi cu alţiĭ, făcênd pe faţă ser-

viciile cerute de guvern și dând pe sub mână ajutor *«ante-luptătorilor»*.

Așà s'a și făcut. *«Ante-luptătorii»* purtaŭ lupta în înțelegere cu Episcopiĭ; această înțelegere însă nu puteà să fie fățișă: toate se hotăraŭ în *«consfătuirĭ intime»*, din care nu puteà să transpire nimic în public, și marea mulțime a cetățenilor trebuià să meargă orbiș înainte, pe parola matadorilor, fără ca să scie încotro e dusă.

Guvernuluĭ îĭ venià de minune această «tainică» legătură dintre oposiționaliĭ independențĭ și Episcopiĭ atîrnătorĭ de dînsul: n'aveà decât să pună șurubul în cele două Metropoliĭ, pentru-ca Româniĭ să discute, să se certe între dînșiĭ și să nu hotărască în cele din urmă nimic.

E lucru invederat, că în așà fel puteaŭ să stee toțĭ Româniĭ adunațĭ la un loc, căcĭ parola erà: *«Voĭ să nu facețĭ nimic fără de noĭ, noĭ să nu facem nimic fără de voĭ și toțĭ împreună nimic să nu facem»*, ceea-ce intrà și în vederile guvernuluĭ.

Această promiscuitate politică se numià apoĭ *«solidaritatea națională»*.

In asemenea *«solidaritate»* nu puteaŭ să trăiască decât oamenĭ, care nu și-aŭ dat încă seama despre ceea-ce vor, nicĭ maĭ ales despre ceea-ce aŭ să facă, pentru-ca să ajungă la împlinirea vruteĭ lor. Acela, care scie ce vreà și ce are să facă, nu umblă cu doĭ banĭ în treĭ pungĭ, ci-șĭ fixează

scopul clar vědut şi merge cu hotărîre bărbătească înainte, fie chiar şi dacă s'ar vedeà singur.

Din simţemîntul acesta a pornit convocarea Conferenţeĭ de la Sibiiŭ (1881), în care cestiunile aŭ fost discutate, ce-ĭ drept, tot în *«consfătuire confidenţială»*, dar hotărîrile aŭ fost enunţate, ca program naţional, în audul tuturora, în faţa lumiĭ întregĭ.

Abiă acum, după ce massele marĭ aŭ fost angajate în mod conştient în luptă, s'a simţit pretutindenĭ că există în Carpaţĭ un conflict serios, şi guvernul ungar a fost nevoit şi el să recunoască, că trebue să se facă ceva pentru înlăturarea acestuĭ conflict.

Acesta e timpul, când rěposatul Ioan Brătianu a inaugurat în România politica de apropiere către Austro-Ungaria. Apropierea aceasta, dictată de interesele statuluĭ român, nu puteà să fie condiţionată; erà însă în natura lucrurilor, că bunele relaţiunĭ dintre România şi Austro-Ungaria nu pot să aibă cuvenita soliditate, câtă vreme o însemnată parte din poporul român e nevoită a purtà o grea luptă contra guvernuluĭ ungar.

Guvernul ungar de atuncĭ nu erà însă destul de tare, ca să cuteze a înfruntà opiniunea publică maghiară prin o sinceră încercare de a resolvà în mod serios conflictul. El şi-a dat dar

silinţa de a produce în afară aparenţele uneĭ resolvărĭ.

In vederea acestuĭ scop, el s'a folosit de mijloacele de înduplecare, de care dispuneà faţă cu Episcopiĭ.

In ajunul alegerilor de la 1884 s'a întrunit la Budapesta o conferenţă naţională română presidată de Metropolitul Miron şi a stabilit un program, pe basa căruia urmà să se organiseze un partid naţional român guvernamental.

După înţelegerea luată de *«ante-luptătorĭ»* în *«consfătuirĭ intime»*, acest partid guvernamental aveà să lucreze în înţelegere cu cel oposiţional organisat pe basa programuluĭ stabilit la 1881 în conferenţa de la Sibiiŭ. Preşedintele acestuĭ partid, Părintele Vicar Nicolae Popea, nefiind accesibil pentru această politică de duplicitate, s'a retras din comitet, iar preşedinţa a luat-o d-l Partenie Cosma, soţul uneĭ nepoate de frate a Metropolituluĭ Miron şi cel maĭ intim dintre oameniĭ de casă aĭ acestuia.

Ast fel toate elementele eraŭ adunate din noŭ la un loc, *«solidaritatea»* se *«cimentase»* maĭ bine decât orĭ-şi-când şi guvernul erà sigur, că n'aŭ Româniĭ să maĭ pornească nicĭ o acţiune supĕrătoare pentru dînsul şi că, în schimbul câtor-va concesiunĭ de natură personală, va puteà să ob-

ție din partea Românilor o manifestațiune de mulțumire generală.

Știm cu toții cât de amarnic s'a înșelat guvernul și ce mare rușine aŭ pățit toți ceĭ-ce aŭ luat parte la *«cimentarea»* aceste *«solidarități»*.

Prea proștĭ ar fi trebuit să fie Românii, pentru ca să fie înșelațĭ prin o intrigă atât de primitiv țesută. S'aŭ găsit între dînșiĭ pretutindenĭ oamenĭ neasemĕnat maĭ deșteptĭ decât *«matadorii consolidați»*, și în timp foarte scurt lumea a fost luminată și știà ce are să facă.

Nu cum-và ne-am prostit noĭ Româniĭ în timpul celor din urmă 12 anĭ, ca să fie cu putință adĭ ceea-ce atuncĭ n'a fost!?

Suntem în ajunul sĕrbătorilor milenare, și guvernul ungar se află în o strîmtorare neasemĕnat maĭ mare decât cea de la 1884. Căcĭ a făcut el pregătirile luĭ, dar am făcut și noĭ pe ale noastre, și în țară, și în lumea cea mare.

Simt Maghiariĭ cum staŭ în fața mileniuluĭ lor, noĭ însă știm la ce aŭ să se aștepte.

E deci lucru firesc, că eĭ aŭ pus toate șuruburile și le strîng mereŭ de vre-o doĭ anĭ de ḑile, că doară vor produce în afară impresiunea că e pace și liniște în regatul ungar.

Că sunt gata să facă și oare-care concesiunĭ, asta o credem și noĭ; vorba e numaĭ ce fel sunt con-

cesiunile, pe care e în stare să le facă actualul lor guvern.

D-l Dr. Ioan Raţiu o va fi ştiind poate şi aceasta; noĭ ştim numaĭ, că după-ce timp de doĭ anĭ de ḑile a căutat mereŭ pretexte de a se despărţi de tovarăşiĭ sĕĭ de luptă, a provocat în cele din urmă un scandal public, ca să marcheze situaţiunea.

Eĭ bine, după-ce s'a desfăcut de «*Tribuniştĭ*», aşà numaĭ singur cu Gyuri bácsi şi cu Gyula barátom n'are să rĕmâe d-l Dr. Ioan Raţiu.

Cu cine are să se însoţească?

Singura primejdie e să vedem pe d-l Dr. Ioan Raţiu alăturea cu d-l Dr. Aurel Mureşanu, iar la mijloc pe d-l Dr. Alexandru Mocsonyi cu câte-va feţe sfinte în dosul sĕŭ.

De atâta lucru să se sperie Româniĭ aḑĭ, la anul 1896?

Dar nu s'aŭ speriat nicĭ la 1884, când uniĭ dintre ceĭ-ce aḑĭ luptă în primele rîndurĭ eraŭ «*băeţĭ*», iar «*băeţiĭ*» de aḑĭ eraŭ copiĭ!

Aŭ trecut timpurile, când atitudinea Românilor din ţĕrile coroaneĭ ungare puteà să fie hotărîtă în «*consfătuirĭ intime*»; aḑĭ ea e hotărîtă de ceĭ mulţĭ, care staŭ în continuă atingere cu massele marĭ ale poporuluĭ, pe care nu le poate stăpâni decât acela care ţine seamă de pornirile lor legitime.

Dacă va ţineà d-l Dr. Ioan Raţiu şi de aicĭ înainte seamă de aceste pornirĭ, va rĕmâneà tot la înălţimea, la care s'a ridicat luptând alăturea cu noĭ, iară noĭ vom sta jos, ca nişte oamenĭ micĭ şi nebăgaţĭ de nimenĭ ın seamă, dar mulţumiţĭ, în fundul inimiĭ lor, că lucrurile se petrec, şi fără ca eĭ să intervie, tot potrivit cu vederile lor.

Iar dacă nu va ţineà d-l Dr. Raţiu seamă de pornirile legitime ale Românilor, d-sa va puteà, asta i-am maĭ spus-o încă sunt acum doĭ anĭ, să se întoarcă în toată tigna la Turda, ducĕnd cu sine plăcutele suvenirĭ ale uneĭ mărirĭ trecĕtoare.

II.

Greutăţile întemeieriĭ «Tribuneĭ».

Metropolitul Andreiŭ a înfiinţat pentru propagarea ideilor sale, din averea sa privată, o tipografie şi o foaie, «*Telegraful Român*». Voind să asigureze şi pe viitor propaganda aceasta, el a hotărît prin testamentul sĕŭ, ca tipografia să fie administrată de o comisiune instituită de dînsul, iar redacţiunea foiĭ s'o aibă, cât va trăì şi va voi, omul sĕŭ de încredere, Părintele asesor Nicolae Cristea.

In curînd după moartea Metropolituluĭ Andreiŭ,

«*Telegraful Român*» a devenit organul admiratorilor rĕposatuluĭ, dintre care ceĭ maĭ activĭ eraŭ tineriĭ cu educațiune germană, grupațĭ împrejurul Vicaruluĭ Nicolae Popea.

Eram și eŭ în rîndul acestor tinerĭ, cu care mĕ împrietenisem la universitatea din Viena.

Chiar maĭ înainte de a ne fi terminat studiile, noĭ colaboram la «*Telegraful Român*», și încă în timpul celuĭ din urmă răsboiŭ am luat între noĭ înțelegere să ridicăm foaia aceasta în fruntea mișcăriĭ literare din Ardeal și să o scoatem de treĭ, apoĭ de patru orĭ pe sĕptĕmână, și în cele din urmă în fie-care ḑi.

Prima noastră faptă îndrăsneață a fost introducerea în Ardeal a ortografieĭ fonetice.

Adĭ ne este tuturora lucru invederat, că dacă unul și acelașĭ popor suntem cu toțiĭ, aceeașĭ limbă avem s'o vorbim, în acelașĭ fel avem să scriem, aceleașĭ tendințe culturale trebue să le avem. Atuncĭ însă eram socotițĭ drept niște trădătorĭ, fiind-că enunțaserăm principiul, că în materie de desvoltare culturală română România e supremul arbitru pentru toțĭ Româniĭ. Ast-fel n'a fost cu putință să introducem chiar în coloanele «*Telegrafuluĭ Român*» ortografia publicațiunilor din România: prea am fi jignit pe frațiĭ noștri «*bine-simțitorĭ*». Cel maĭ capabil dintre noĭ, d-l Ioan Bechnitz, a stabilit o ortografie fonetică înteme-

iată pe principiile emise de cei mai cu autoritate dintre filologii apuseni, și cu această ortografie s'a tipărit deocamdată, timp de doi ani, un suplement literar al «*Telegrafului Român*».

A doua faptă îndrăsneață a fost atitudinea noastră bine precisată în timpul răsboiului trecut. Crescuți la școala Metropolitului Andreiŭ, noi am ajuns încetul cu încetul să ne facem un fel de religiune din tradițiunile dinastice ale poporului, din care am eșit. Trăiam însă în continuă atingere cu oameni, care luaŭ această religiune a noastră drept o aberațiune. A trebuit să ne dăm silința de a ne încredința, dacă nu cum-va ei aŭ dreptate. Ast-fel, mai înainte de a ne croi calea, am pus urechea la inima poporului, pe care bine îl cunoaștem, am scrutat istoria, am cetit multe cărți, am ascultat multe păreri, ne-am dat seama de multe împrejurări, și am ajuns în cele din urmă la convingeri clar formulate, de care nu ne mai putem lepădà, fiind-că ele fac parte din cea mai intimă fire a noastră.

Am eșit noi Românii în a doua jumătate a veacului XIX pretutindeni la iveală și am crescut și am ajuns în cele din urmă un factor, de care trebue să se ție seamă în toate combinațiunile politice europene, numai însă pentru că providența a rînduit ca interesele Casei de Austria să ceară conservarea poporului românesc. Noi,

care știm de câte-orĭ copitele cailor căzăceștĭ aŭ călcat lanurile de pe pămîntul adĭ înfloritoariĭ Românieĭ, ne gândim cu groază la soarta ce am fi avut'o, dacă Austria n'ar fi fost destul de tare ca să-șĭ apere interesele, impunêndu-le Cazacilor retragerea. De aceea sângele ni se turbură, când vre-un Român îșĭ ridică glasul contra Austrieĭ.

Nu pentru-că ne-a iubit, ci pentru-că erà interesată, Austria ne-a ocrotit când eram slabĭ, și nu pentru-că o iubim, ci pentru-că suntem interesațĭ, avem noĭ Româniĭ toțĭ să ne rezemăm de ea și să-ĭ creștem puterile, pentru-ca reazămul nostru să fie tare. Prin aceasta numaĭ intrăm în combinațiunile Europeĭ apusene, care e și ea interesată ca Austria să fie tare.

De aceea inimile noastre s'aŭ înveselit, când Ioan Brătianu venise ín ajunul răsboiuluĭ la Sibiiŭ, și aŭ fost cuprinse de adîncă întristare când el a fost nevoit să se ducă la Livadia.

Nu e în mințile noastre loc pentru gândul că e pentru Românĭ noroc alăturea cu Rusia, și, oamenĭ cu inima deschisă, noĭ am și mărturisit'o aceasta fără de încunjur.

Numaĭ de nevoie, numaĭ în cea maĭ mare strîmtoare pot Româniĭ să-șĭ lege soarta de a Rusieĭ, care nu are nicĭ un interes ca să existe neamul românesc.

Bine-cuvîntată ne-a fost decĭ ḑiua, când ne-a

venit vestea că Ioan Brătianu a reuşit, în sfîrşit, să stabilească legăturĭ de încredere între România şi Austria, între Regele Carol şi Impĕratul nostru. «Acum — ne-am ḑis — Carpaţiĭ nu ne maĭ despart; cătanele şi curcaniĭ una sunt, ca odinioară când Michaiŭ-Vodă îşĭ apĕrà ţara, luptând contra duşmanilor Impĕratuluĭ.»

Orĭ-şi-cât de ademenitor ar fi însă gândul acesta, noĭ nu puteam să credem în el, câtă vreme datorĭ eram să purtăm o grea luptă contra guvernuluĭ ungar.

Ar fi trebuit decĭ să ne bucurăm, când am aflat că «*fruntaşiĭ*» s'aŭ înţeles între dînşiĭ, ca să curme lupta aceasta prin resolvarea conflictuluĭ dintre Românĭ şi Maghiarĭ.

Nu erà însă vorba de o resolvare.

Guvernul ungar, strîmtorat de sus, ţineà să obţie din partea Românilor o manifestaţiune de generală mulţumire şi erà gata să facă, în schimbul acesteĭ manifestaţiunĭ, câte-va concesiunĭ.

Urzitoriĭ politiceĭ de «*solidaritate*» luaseră decĭ toate mĕsurile, ca simţemîntul comun al Românilor să nu se poată manifestà decât printr'înşiĭ.

Cele două partide române cuprindeaŭ în ele pe toţĭ oameniĭ cu oare-care trecere, şi ast-fel preşedinţiĭ acestor partide, Metropolitul Miron şi d-l P. Cosma, eraŭ representanţiĭ autorisaţĭ aĭ tuturor Românilor din regatul ungar.

Pentru-ca nicĭ prin presă să nu se poată manifestă vre o notă discordantă, partidul presidat de Metropolitul Miron a înfiinţat o foaie, «*Viitorul*», iar cel presidat de d-l P. Cosma a hotărît înfiinţarea unuĭ ḑiar cotidian.

Nu maĭ încăpeà îndoială, că se vor găsì printre Românĭ şi oamenĭ, care nu se mulţumesc cu concesiunile făcute de guvern: în faţa manifestaţiuniĭ unanime a tuturor «fruntaşilor» însă, glasul acestor oamenĭ **obscurĭ** orĭ nu se auḑià, orĭ n'aveà să fie băgat în seamă. Eĭ în tot casul eraŭ elemente extreme, şi ambele părţĭ eraŭ interesate să-ĭ presinte ca «*intransigenţĭ*», «*ultraişti*», «*daco-românĭ*», «*agitatorĭ primejdioşĭ*» care se inspiră «*din afară*».

De aceea câţĭ-va tinerĭ ardelenĭ, care trăiaŭ în România, aŭ fost puşĭ prin agenţĭ provocatorĭ la cale ca să producă aparenţele uneĭ «*iredente române*».

Urzitoriĭ «*solidarităţiĭ*» încuragiaŭ «*iredenta*» aceasta, pentru-ca să «*sperie*» pe Austria, iar guvernul ungar aveà agenţiĭ luĭ secreţĭ printre iredentiştĭ, pentru-ca să poată provocà manifestaţiunĭ compromiţătoare pentru Românĭ, când ar aveà trebuinţă de ele.

E decĭ lucru invederat, că toţĭ oameniĭ serioşĭ se feriaŭ să nu fie puşĭ în rîndul «iredentiştilor».

Lipsa de pricepere a Metropolituluĭ Miron a zădărnicit, cu toate aceste, planul urzit cu atâta *«circumspecțiune»*.

Noĭ tineriĭ de la *«Telegraful Român»*, convinșĭ că nimenĭ mințind și în sus și în jos nu poate să servească interesele patrieĭ orĭ ale neamuluĭ, ne-am simțit datorĭ să spunem adevĕrul asupra simțemintelor poporuluĭ român.

Dacă om chibzuit erà, Metropolitul Miron nu ascultà de d-l P. Cosma, omul tot-deauna lipsit de bunul cumpĕt, ci ne luà drept o cantitate neglijabilă și ne ignorà. Puteà s'o facă, fiind-că eram oamenĭ neleăgațĭ de nimenĭ în seamă. Ceĭ doĭ președințĭ însă aŭ ținut să ne înăbușe glasul cu orĭ-ce preț și în vederea acestuĭ scop aŭ săvîrșit un act de violență, care a indignat lumea, a tras luarea aminte asupra noastră și ne-a scos deodată în primul plan.

Pavĕza noastră erà Părintele N. Cristea, pe care nimenĭ nu puteà să-l scoată din redacțiunea *«Telegrafuluĭ Român»* și care admiteà vederile noastre, ca fiind conforme cu ale fericituluĭ fondator.

Metropolitul Miron a siluit deci voința Părinteluĭ Cristea prin alternativa: *«orĭ renunțĭ de bună voie la redacțiune, orĭ te destituesc din posițiunea de asesor!»*

Ast-fel a ajuns Metropolitul Miron să înăbușe

glasul nostru, să iea din mânile noastre foaia ridicată de noĭ în fruntea mişcăriĭ literare din Ardeal şi să se facă stăpân pe *«Telegraful Român»*.

Voiŭ arĕtà, cum tot ast-fel d-l Dr. I. Raţiu a siluit pe d-l Eugen Brote să declare că a vîndut *«Tribuna»* şi cum s'a făcut însuşĭ stăpân pe acest ḑiar întemeiat de noi, fără că el să-ĭ fi fost vre odată vîndut.

La acest loc mĕ mărginesc numaĭ la constatarea analogieĭ dintre cele ce s'aŭ petrecut la 1884 şi cele ce se petrec aḑĭ, pentru-ca cetitoriĭ să fie cu atât maĭ primitorĭ pentru simţemîntul, că aceleaşĭ fiind causele, tot aceleaşĭ aŭ să fie şi efectele.

Scoşĭ din redacţiunea *«Telegrafuluĭ Român»*, *«băeţiĭ»* de la 1884 şi-aŭ dat seamă despre datoriile lor şi s'aŭ îmbărbătat: tot aşà aŭ să facă şi *«băeţiĭ»* scoşĭ din redacţiunea *«Tribuneĭ»*, şi o vor face cu atât maĭ uşor, cu cât stăm în dosul lor şi noĭ, care nu maĭ suntem băeţĭ.

Ştiam noĭ atuncĭ, că toţĭ *«fruntaşiĭ»* se vor ridicà în contra noastră şi că pretutindenĭ vom fi întîmpinaţĭ cu neîncredere; ştiam că guvernul ne va prigonì pentru dinasticismul nostru cum pe nimenĭ nu a prigonit încă; ştiam că mult avem să ostenim şi marĭ jerfe vom aveà să aducem; ne ştiam însă în concordanţă cu simţemîntul comun al fraţilor noştri, aveam încredere în bunul

simţ al lor, şi de aceea am mers fără de şovăire înainte.

Nu e pentru neamul românesc, în actuala luĭ fasă de desvoltare, maĭ mare nenorocire decât un simulacru de împăcare cu Maghiarii: n'aŭ voit oamenii noştri politicĭ s'o înţeleagă atuncĭ aceasta, dar aŭ înţeles-o oamenii cu bun simţ practic, care dimpreună cu noi, în timp de câte-va sĕptĕmânĭ, aŭ adunat capitalul pentru înfiinţarea «*Institutuluĭ Tipografic*», în editura căruia a apărut «*Tribuna*».

Iar câte-va sĕptĕmânĭ în urmă, conferenţa electorală întrunită la Sibiiŭ s'a pronunţat contra politiceĭ de «*solidaritate*», a hotărît presentarea memoranduluĭ, a făcut loc pentru «*Tribunişti*» în comitetul executiv, al căruĭ preşedinte a fost ales rĕposatul Gheorghe Bariţiŭ şi din care d-l P. Cosma a fost nevoit să se retragă.

Am învins, dar ne-am şi făcut duşmanĭ.

Erà, înainte de toate, lucru definitiv stabilit, că noĭ am «*semĕnat zizanie*» între Românĭ, că facem «buna înţelegere frăţească» peste putinţă, că suntem element distructiv şi că trebue, prin urmare, să fim *înlăturaţi*, pentru-ca lucrurile să meargă bine.

Lupta pentru înlăturarea noastră s'a pornit în treĭ direcţiunĭ: prin ruinarea Institutuluĭ Tipografic, prin isolarea «*Tribuniştilor*» şi prin loviturĭ

din ce în ce maĭ grele date celor ce susţineaŭ *«Tribuna»*.

N'am să intru aicĭ în amănuntele acesteĭ lupte, ci mĕ mărginesc la resumarea resultatelor eĭ.

«Tribuna» e creaţiunea unuĭ om fără preocupărĭ politice, pe care numaĭ puţinĭ îl ştiŭ, amicul meŭ Ioan Bechnitz, nepotul unuĭ neguţător trecut în timpul eterieĭ de la Bucureştĭ la Sibiiŭ. Om cu posiţiune materială independentă şi necăsătorit, d-l Bechnitz puteà să-şĭ petreacă vieaţa lucrând potrivit cu înclinările sale literare, şi de la întoarcerea sa din Germania el a trăit numaĭ pentru *«Telegraful Român»* şi în urmà pentru *«Tribuna»*. El m'a înduplecat să iaŭ sarcina de director al ḑiaruluĭ; el a ales numele *«Tribuna»*; el a hotărît formatul, literile, împărţirea, maniera de redactare, ortografia, tonul, ba chiar şi limba ḑiaruluĭ. Nu scrià d-l Bechnitz pentru *«Tribuna»*: el erà însă conducĕtorul lucrăriĭ noastre.

Erà, înainte de toate, lege, că temele pentru articole aŭ să fie discutate, iar articolele aŭ să fie scrise acasă, în toată liniştea, apoĭ cetite cu dînsul maĭ înainte de a fi date la tipar. Dimineţile el erà cel dintâiŭ în localul redacţiuniĭ, şi în vreme ce noĭ lucram la partea technică, el resfoià ḑiarele şi ne adunà informaţiunĭ, ne trăgeà luarea aminte asupra articolelor maĭ importante şi ne dădeà explicaţiunĭ. Serele el erà

cel din urmă în localul redacţiunii. După ce făceà revisiunea paginelor până la cea maĭ mică notiţă, stabileam împreună materia pentru numĕrul viitor, şi eŭ plecam, el rĕmâneà să maĭ cetească odată exemplarul de probă şi să dea ordin pentru expediţiune.

Sarcina de a administrà Institutul Tipografic o primise alt om fără de preocupărĭ politice, d-l Dr Aurel Brote, de asemenea om cu posiţiune materială independentă.

Director al băncii de asigurare *«Transilvania»*, d-l Brote nu puteà să trăiască numaĭ pentru *«Tribuna»*: orele sale libere şi întreaga sa inimă eraŭ ale *«Tribuneĭ»*.

Avênd să ne luptăm cu tot ceea-ce este autoritate, eram pregătiţĭ să ajungem în curînd la sleirea capitaluluĭ adunat de acţionarii *«Institutuluĭ»*. Eraŭ puţinĭ cărturarii românĭ care aveaŭ curagiul civic de a se abonà la *«Tribuna»* şi un însemnat numĕr din abonamentele *«Tribuneĭ»* erà făcut pe nume falşe, fiind-că atât autorităţile politice, cât şi cele bisericescĭ, persecutaŭ pe persoanele trecute în lista noastră de abonaţĭ, pe care şi-o procuraŭ de la poştă. Acela, care ştie ce va să ḑică a întreţineà un ḑiar, va înţelege nelinişteа d-luĭ Dr. A. Brote, care vedeà cum din ḑi în ḑi suntem tot maĭ aproape de situaţiunea, în care va trebuì să lichidăm. In fie-care ḑi el

făceă expunere despre abonamentele ḑiaruluĭ în comparaţiune cu aceeaşĭ ḑi din aniĭ trecuţĭ. Sporul eră aproape constant, cu vre-o 0,70 maĭ mare, dar trebuiaŭ să treacă anĭ pentru-ca să ajungem la 2.000 de abonamente, care acopereaŭ după socotelile d-sale cheltuelele. Ne făceă deci în fiecare sĕptĕmână o expunere despre câştig şi perdere: câştigul eră din ḑi în ḑi maĭ mare şi perderea din ḑi în ḑi maĭ mică, dar cu capitalul de 40.000 fl. şi perderile maĭ micĭ ne-aŭ dus, după treĭ anĭ, la situaţiunea, de care atât de mult ne temeam.

Am început decĭ să subscriem poliţe, pe care nu le maĭ puteam pune în sarcina *«Institutuluĭ»*, adecă să acoperim o parte din cheltuelele ḑiaruluĭ din baniĭ noştri.

Cheltuelele aceste aŭ fost purtate şi ele tot de ceĭ-ce contribuiseră pentru întemeiarea *«Institutuluĭ»* orĭ osteniaŭ pentru susţinerea luĭ.

Iar astăḑĭ d-l Dr. Ioan Raţiu, care atuncĭ nicĭ în clin nicĭ în mânecă n'aveă a face cu noĭ, se ridică în faţa *«naţiuniĭ»* şi strigă: *«mie mi se cuvine Tribuna!»*

Bine, dar avem pretenţiunea de a trăi în mijlocul uneĭ societăţĭ culte. Care e în societatea aceasta posiţiunea d-luĭ Dr. Ioan Raţiu faţă cu d-niĭ Ioan Bechnitz şi Dr. Aurel Brote?

Şi care îĭ este posiţiunea faţă cu noĭ ceĭ-lalţĭ, care avem şi preocupărĭ politice?

După ce d-l Dr. Alexandru Mocsonyi a cerut lichidarea, pe care noĭ o amânaserăm cu marĭ jertfe, d-l Eugen Brote a cumpĕrat, prin licitaţiune, «*Institutul Tipografic*», ce-ĭ drept, cu baniĭ sĕĭ, dar nu pentru sine. L'a cumpĕrat, l'a susţinut, i-a dat o nouă desvoltare, — şi ce-a câştigat?

Când noĭ am început lupta, d-l Eugen Brote era asesor consistorial, cultivà mica moşioară ce are lângă Sibiiŭ şi aveà cea maĭ frumoasă prăsilă de vite în Ardeal: aḑĭ e pribeag.

D-l Septimiŭ Albini, una din cele maĭ distinse puterĭ didactice ale noastre, a renunţat la postul de director al şcoaleĭ de fete din Sibiiŭ, pentru-ca să poată luà conducerea «*Tribuneĭ*» după intrarea mea în temniţă, şi a stat, cât timp a purtat sarcina aceasta, maĭ mult în temniţă decât la Sibiiŭ: aḑĭ e pribeag dimpreună cu familia sa.

D-l Corneliŭ Pop-Păcuraru a renunţat la parochia ce-ĭ se oferià, ca să lucreze alăturea cu noĭ; a stat timp de un an el singur în temniţă: aḑĭ e pribeag.

Rĕposatul Pompiliŭ Pipoş a eşit din cancelaria d-luĭ Iuliu Coroianu, ca să lucreze alăturea cu noĭ; a fost pus în conflict cu familia sa şi s'a ruinat în serviciul «*Tribuneĭ*»: aḑĭ familia îĭ este pribeagă.

Rĕposatul Ioan Macaveiŭ a stat pentru «*Tribuna*» un an şi jumătate în temniţă şi a murit

în urma suferințelor, pentru dînsul prea grele.

Părintele Vasilie Mangra a fost suspendat din postul de profesor seminarial, fiind-că n'a voit să se lepede de *«Tribuna»*.

Noĭ toțĭ, dimpreună cu *«băețiĭ»*, pe care d-l Dr. Ioan Rațiu i-a isgonit, ne-am sacrificat carierele, am renunțat la liniștea noastră, ne-am tras pânea de la gură și am dat tot ceea ce e maĭ bun în noĭ ca să facem *«Tribuna»* ceea-ce este: e peste putință, ca om în toată firea să-șĭ închipuie că poate să iea de la noĭ *«Tribuna»* aceasta! *«Tribuna»* e fapta noastră, bună orĭ rea, dar a noastră, și nimenĭ altul nu poate să facă din ea fapta sa. Poate d-l Dr. Ioan Rațiu să fie stăpân pe litere, pe cerneală, pe hârtie, poate să plătească pe alțiĭ ca să-ĭ scrie ceea-ce i se cere; *«Tribuniștiĭ»* însă tot noĭ rĕmânem și *«Tribuna»* cea temută de uniĭ și iubită de alțiĭ tot acolo are să fie, unde se va spune ce inimile noastre simt și capetele noastre gândesc.

S'a înșelat d-l Dr. Rațiu: nu *«Tribuna»*, ci *«Tribuniștiĭ»* se caută în piața unde tăcerea e marfă scumpă.

Iar *«Tribuniștiĭ»* nu vor tăceà.

III.

Efectele lucrăriĭ «Tribuniștilor».

Prin lucrarea pornită în coloanele «*Telegrafuluĭ Român*» și continuată în coloanele «*Tribuneĭ*», s'a restabilit, înainte de toate, unitatea în vieața culturală a Românilor.

Deșì poporul român e pretutindenĭ unul și acelașĭ, el nu s'a desvoltat pretutindenĭ sub aceleașĭ înrîurirĭ, și ast-fel s'aŭ format de-asupra luĭ, ca pătură înstrăinată prin educațiune, treĭ deosebite societățĭ culte, una în România, alta în Ardeal și a treia în Bucovina, fie-care cu limba eĭ particulară, cu deprinderile eĭ locale, cu înclinările eĭ specifice. Erà în natura lucrurilor, ca aceste treĭ societățĭ să se contopească și ele în una singură, prin înrîurirea firească a celeĭ din România, care se aflà în cele maĭ priincioase condițiunĭ de desvoltare. Atât Maghiariĭ însă, cât și Germaniĭ din Austria, țineaŭ ca această contopire să nu se facă, ci deosebirile să devie din ḑi maĭ marĭ, ca între Cehĭ și Slovacĭ, care eraŭ odinioară acelașĭ popor și s'aŭ despărțit prin cultură în douĕ. Nicĭ în Ardeal însă, nicĭ în Bucovina, Româniĭ nu admiteaŭ această înrîurire firească a societățiĭ culte din România și respin-

geaŭ cu încăpĕţînare orĭ-şi-ce formă culturală venită din România.

Deschiḑênd decĭ drum larg pentru înrîurirea literară a Românieĭ, noĭ ne-am pus în conflict nu numaĭ cu stăpânirea, ci tot-odată şi cu mare parte dintre cărturariĭ noştri, nu însă şi cu ceĭ de la sate, nu maĭ ales cu poporul, care erà cuprins de însufleţire, când a vĕḑut că se poate scrie în românesce şi aşà ca el să înţeleagă cele scrise. Mulţĭ s'aŭ speriat şi nemiloşĭ duşmanĭ mi-am făcut, când am formulat cestiunea prin vorbele: «*Pentru toţĭ Românii soarele la Bucurescĭ rĕsare!*» dar şi multe inimĭ s'aŭ deschis în auḑul acestor vorbe. Ne ocărà lumea pentru limba noastră cea «*stricată*», dar cetià cele scrise de noĭ, şi cetind mereŭ, s'a deprins şi ea să scrie în aceeaşĭ limbă. Timp de vre-o doĭ anĭ mi-am petrecut serele corectând corespondenţe, articole orĭ contribuirĭ literare ce ni se trimeteaŭ pentru «*Tribuna*»; de multe-orĭ eram nevoit să le prescriŭ; apoĭ n'am maĭ avut nevoie să corectez, iar astăḑĭ ar puteà să-mĭ facă mie corecturĭ uniĭ dintre aceia cărora le făceam odinioară eŭ corecturile.

Acelaşĭ a fost resultatul şi în Bucovina, maĭ ales după ce rĕposatul Pompiliŭ Pipoş a urmat lucrarea la faţa loculuĭ în coloanele «*Gazeteĭ Bucovineĭ*». Restabilită apoĭ unitatea de limbă, s'a început comunicaţiunea de ideĭ, şi prin ea tre-

buià să ajungem la unitatea în tendinţele culturale.

Adĭ nu maĭ poate nimenĭ să ne despartă.

Dar lucrurile nu se puteaŭ oprì aicĭ.

D-l Diamandi Manole, care a jertfit miĭ de florinĭ şi a alergat anĭ de ḑile pentru «*Tribuna*», îşĭ petrecuse tinereţile la Bucureştĭ şi aveà multe legăturĭ în România. Eŭ de asemenea aveam legăturĭ, fiind-că venisem de la Bucureştĭ ca să ieaŭ parte la lucrarea pornită de amiciĭ meĭ. Legăturile acestea, fiind cu desăvîrşire curate, nu aveam nevoie să le ascundem, şi toată lumea ştià, că d-l Diamandi Manole e un admirator al luĭ Ioan Brătianu, iară eŭ sunt *junimist*. Atât de puţin aveaŭ aceste legăturĭ *personale* ale noastre a face cu politica în serviciul căreia lucram, încât eŭ a trebuit, maĭ înainte de a primì sarcina de director al «*Tribuneĭ*», să daŭ o declaraţiune, că nu vom atacà nicĭ-odată pe Ioan Brătianu şi nu vom face propagandă pentru junimiştĭ în coloanele «*Tribuneĭ*».

Duşmanilor noştri le venià însă la socoteală să fim socotiţĭ drept nişte «*agenţĭ străinĭ*», şi atât în coloanele «*Telegrafuluĭ Român*», cât şi în ale «*Luminătoruluĭ*», atenţiunea publică erà mereŭ atrasă asupra legăturilor noastre cu România. In acelaşĭ timp însă, se lucrà din rĕsputerĭ pentru isolarea noastră în România.

In curînd decĭ amiciĭ şi bine-voitoriĭ noştri

de la Bucureştĭ aŭ început să fie jenaţĭ de activitatea noastră, şi într'o bună dimineaţă d-l Michail Kogălniceanu m'a poftit la dejun, ca să-mĭ facă cele maĭ aspre mustrărĭ pentru lucrarea noastră, prin care facem *înţelegerea între fraţĭ* peste putinţă. I-am dat, *ca să mĕ apĕr*, cele maĭ amănunţite explicărĭ, şi de aicĭ înainte rĕposatul ne încuragià, ne trimiteà abonamente şi erà cel maĭ zelos dintre cetitoriĭ «*Tribuneĭ*».

Cât-va timp în urmă, rĕposatul Ioan Brătianu, care nu mĕ cunoşteà personal, mi-a trimis vorba că doresce să mĕ vadă. M'am dus, mi-a făcut cele maĭ aspre mustrărĭ pentru-că noĭ, oamenĭ tinerĭ şi nepricepuţĭ, zădărnicim silinţele fruntaşilor încărunţiţĭ în lupte naţionale, înveninăm relaţiunile dintre Românĭ şi creăm marĭ greutăţĭ pentru statul român. *M'am apĕrat*, arătându-ĭ că noĭ suntem în concordanţă cu simţemîntul comun al poporuluĭ şi declarându-ĭ, că nu este nicĭ un interes, care ne poate face să ne despărţim de popor.

De aicĭ înainte lucrarea noastră erà una dintre bucuriile bĕtrâneţelor luĭ Ioan Brătianu, iară noĭ, ceĭ-ce maĭ înainte nu-l cunoscusem decât după cum duşmaniĭ luĭ ni-l presentaŭ, am intrat în rîndurile celor maĭ călduroşĭ admiratorĭ aĭ luĭ.

Urmarea firească a fost, că duşmaniĭ noştri de acasă aŭ căutat să intre în legătură cu duş-

manii bine-voitorilor noştri din România, şi ast-fel s'aŭ stabilit încetul cu încetul cele maĭ întinse legăturĭ *politice* între Româniĭ de *dincoace* şi ceĭ de *dincolo* de munţĭ. Oamenĭ ca d-niĭ Lascar Catargiu, Alexandru Lahovary, Tache Ionescu orĭ Nicu Filipescu, care maĭ înainte nicĭ nu ştiaŭ, nicĭ nu voiaŭ să ştie că maĭ sunt Românĭ şi afară de România, aŭ început să facă vînătoare de Ardelenĭ şi să fie foarte amabilĭ, chiar afectuoşĭ faţă cu Mocaniĭ, care aŭ început să vie unul câte unul la Bucureştĭ, ca să vadă ce maĭ e pe aicĭ.

Să nu maĭ amăgim poporul şi să nu ne închipuim că lumea cea mare se lasă să fie indusă în eroare asupra legăturilor noastre. Adĭ când corespondenţa rĕposaţilor Michail Kogălniceanu şi Gheorghe Bariţiŭ le stă tuturora la disposiţiune, orĭ-şi-cine poate să se dumerească asupra caracteruluĭ acestor legăturĭ.

S'a întîmplat ceea-ce trebuià neapărat să se întîmple.

Mulţĭ anĭ de dile aŭ trecut, de când noĭ am dis, în coloanele «*Tribuneĭ*», că Româniĭ din Ardeal sunt mijlocitoriĭ fireştĭ între Ungaria şi România şi că Maghiariĭ, dacă nu o vor înţelege aceasta, vor fi nevoiţĭ în cele din urmă să caute mijlocitorĭ la Bucureştĭ şi să ceară intervenirea Românieĭ în afacerile interne ale regatuluĭ ungar.

Aceasta e lucrul care s'a întîmplat: aŭ cerut Maghiariĭ de la oamenii de stat aĭ Românieĭ serviciul amical de a interveni pentru potolirea mişcăriĭ naţionale române din ţĕrile coroaneĭ ungare.

Căpeteniile partiduluĭ naţional-liberal aŭ voit să facă acest serviciŭ. Oamenĭ însă, care totdeauna s'aŭ interesat de cele ce se petrec în ţĕrile vecine, eĭ în curînd s'aŭ încredinţat că orĭ-şi-ce încercare de a înăbuşi mişcarea nu poate decât să înăsprească conflictul. Nu s'aŭ sfiit decĭ a declară în toată sinceritatea, că eĭ numaĭ prin o resolvare sinceră şi serioasă cred înlăturarea conflictuluĭ cu putinţă, şi că ast-fel numaĭ pentru o asemenea resolvare pot să intervie.

Alţĭ oamenĭ de stat aĭ Românieĭ, care se simt destoinicĭ a face ca Dunărea să nu maĭ curgă despre Vîrciorova spre Galaţĭ, ci despre Galaţĭ spre Vîrciorova, aŭ primit cu inimă uşoară sarcina de a face ca Româniĭ din Ardeal să nu maĭ turbure prin protestările lor marile combinaţiunĭ europene şi aŭ obţinut ne maĭ pomenita înăsprire a conflictuluĭ.

Iar alţiĭ, care vreaŭ ca conflictul să nu fie resolvat, se bucură de acest resultat şi caută legăturĭ în Ardeal, pentru-ca la vreme de nevoie să poată împedecà mergerea Românieĭ contra sfinteĭ Rusiĭ.

Iată rațiunile de a fi ale legăturilor, pe care le avem și unii și alții.

Avem noi *«Tribuniștii»* legături cu partidul național-liberal din România și nu ne sfiim a o mărturisì aceasta, fiind-că nu e nimic de ascuns în aceste legături ale noastre, nimic compromițĕtor, fie pentru noi, fie pentru partidul național-liberal, fie pentru statul român.

Voi care stați în fața noastră, de ce vĕ dați silința să ascundeți legăturile voastre cu cercurile politice din România? De ce umblați cu coșul ridicat când veniți la Bucureștĭ? De ce vĕ dați silința de a nu păreà ceea-ce sunteți!?

In Noembre 1893 d-l Dr. Ioan Rațiu a fost la Bucureștĭ și a avut o întîlnire cu d-l Dimitrie Sturdza și alta cu d-l Lascar Catargiu: a spus la toată lumea și a și putut spune ce a vorbit cu d-l Dimitrie Sturdza; n'a spus însă nicĭ celor maĭ intimĭ soțĭ de luptă aĭ sĕĭ ce a vorbit cu d-l Lascar Catargiu.

Iar puțin timp în urmă a stăruit, ca d-l Eugen Brote să-ĭ vîndă *«Tribuna»* și *«Institutul Tipografic»*.

D-l Eugen Brote i-a rĕspuns că n'are nimic de vîndut, și guvernul ungar a suprimat *«Tribuna»*, pentru cuvîntul că proprietarul eĭ nu se află în țară.

Dar d-l Dr. Ioan Rațiu nu s'a mărginit la *«Tribuna»*.

Prigoniți fără de răgaz, noi am fost nevoiți să ne încordăm toate puterile, să mergem cu fioroasă grabă înainte și să facem într'o ḑi ceea-ce altfel nicĭ în ḑece n'am fi făcut. Fie-care lovitură ce ni s'a dat ne-a făcut maĭ tarĭ în hotărîrea noastră, fie-care pedecă ce ni s'a pus ne-a făcut maĭ isteți în alegerea armelor de apărare, fie-care încercare de a ne isolà ne-a împins să ne căutăm cu atât maĭ vîrtos soțĭ de luptă. Astfel, încetul cu încetul, s'a angajat în luptă întregul popor românesc și «*Foaia Poporuluĭ*» a avut în curînd după întemeiarea eĭ miĭ de abonațĭ și erà cetită în toate colibele româneștĭ.

Dacă om chibzuit ar fi, d-l Dr. Ioan Rațiu nu s'ar maĭ fi pus în conflict și cu «*băiatul*» ce a întemeiat «*Foaia Poporuluĭ*» și a preamărit atâta timp pe «*șeful*» sĕŭ în coloanele eĭ.

Nu-ĭ rĕmâneà însă decât să o facă și aceasta.

«*Băețiĭ*» Gheorghe Bogdan-Duică și Ioan Rusu-Șirianul sunt inițiatoriĭ mișcăriĭ «*primejdioase*», pe care aŭ pornit-o studențiĭ de la universitatea din Bucureștĭ; după instigațiunile lor s'a publicat și trimis în toată Europa «*Memoriul*», prin care s'a pornit lupta în publicitatea europeană; eĭ aŭ urzit «*Liga pentru unitatea culturală a Românilor*»: sunt vrednicĭ de loviturĭ.

IV.

Causele retragerii d-lui Dr. Ioan Rațiu.

Nu judec și nu osîndesc pe nimenĭ, ci expun faptele, pentru-ca contimporaniĭ să le știe și urmașiĭ să ne poată judecà pe toțĭ.

Dacă interesațĭ suntem noĭ să ne adunăm cu toțiĭ la un loc, dușmaniĭ noștri sunt interesațĭ să ne risipească.

In primăvara anuluĭ 1887, în ajunul veniriĭ Maiestățiĭ Sale în Ardeal, erà lucru hotărît în *«consfătuirile intime»* că lucrurile vor merge bine îndată ce eŭ voiŭ fi fost înlăturat.

Ce trebuià să fac eŭ după-ce am aflat'o aceasta?

Cea maĭ mare mulțumire a vieţiĭ mele e să staŭ în școală, deși n'am fost pregătit pentru cariera de învĕțător și astfel, ca om lipsit de cuvenita *calificațiune*, nicĭ nu pot să fac parte din *«corpul didactic»*. La 1884 însă, când am plecat de la Bucureștĭ, dedeam lecțiunĭ la institutul privat al d-neĭ Manliu, la școala, tot privată, a Societățiĭ pentru învĕțătura poporuluĭ român și la *«Asilul Elena Doamna»*, unde rĕposatul General Davila mĕ însărcinase să predaŭ pedagogia și limba română, iar d-l V. A. Urechia mĕ numise director. Numai cu mare jale m'am

despărţit de elevii şi de elevele mele. Nimenĭ nu mĕ va osîndì dar, dacă voiŭ mărturisì că nu eram mîhnit acum, când mi se cereà să mĕ întorc la «dăscălia» mea.

Eŭ, care uit toate mâhnirile când intru în clasă şi nicĭ-odată în şcoală nu mi-am perdut răbdarea, nicĭ-odată nu m'am supĕrat, nicĭ-odată nu am avut nevoie să pedepsesc, eŭ anĭ de ḑile de-arîndul, nu numaĭ lucrasem la Sibiiŭ până la istovirea puterilor mele, dar m'am şi expus, am primit asupra mea tot odiul, m'am făcut urgisit chiar şi celor maĭ de aproape aĭ meĭ. Vĕḑênd cum ceĭ ce lucraŭ alăturea cu mine sunt lovițĭ fără de milă, eram cuprins mereŭ de simţemîntul că trebue să mĕ arunc eŭ în gura lupilor, pentru-ca să feresc pe ceĭ-alţĭ de colţiĭ lor. Om sunt, şi firească erà dorinţa mea de repaos.

Nu credeam, ce-ĭ drept, că lucrurile se vor schimbà în urma plecăriĭ mele din Sibiiŭ, dar îmĭ dedeam silinţa să conving pe amiciĭ meĭ, că e în interesul causeĭ să se facă încercarea aceasta.

Generalul Davila murise, dar ştiam că la «Asil» pot orĭ-şi-când să mĕ întorc ca la mine acasă. Şi, în adevĕr, d-l Dimitrie Sturdza, atuncĭ ministru de Culte şi Instrucţiune publică, a fost mulţumit de hotărîrea mea de a-mĭ reocupà catedra, ba

mi-a făcut propunerea să primim soția mea direcțiunea, iar eŭ direcțiunea de studiĭ.

Ceĭ maĭ mulțĭ dintre amiciĭ meĭ însă nu voiaŭ să știe nimic despre hotărîrea mea de a plecà; conferența m'a ales în comitetul central executiv, iar comitetul m'a ales secretar general al sĕŭ și m'a însărcinat să viŭ la proxima ședință cu un proiect de memorand.

Trebuià deci să rĕmân și eram hotărît s'o și fac aceasta.

In «proxima» ședință însă, d-l V. Babeș ne-a făcut împărtășirea că guvernul a luat hotărîrea de a disolvà comitetul și a propus ca comitetul să previe executarea acesteĭ hotărîrĭ, declarându-se el însușĭ disolvat. N'a fost primită propunerea aceasta, dar comitetul și-a sistat de fapt lucrarea prin hotărîrea de a nu intrà deocamdată în discuțiunea proiectuluĭ de memorand. Rĕmâneà numaĭ, ca la altă «*proximă*» ședință fiecare dintre membri să vie cu nouĕ «*date și acte*» pentru memorand.

In «*consfătuirĭ intime*» apoĭ, d-l V. Babeș a arătat maĭ deslușit, că partidul e grav compromis prin presența mea în comitetul luĭ executiv. Deși cetățean ungar, eŭ petrecusem timp de dece anĭ în «*străinătate*», unde aveam legăturĭ, și ast-fel nu maĭ puteam să iaŭ parte la vieața politică a patrieĭ mele, fără ca să compromit «*causa*».

Atât de puternice eraŭ resoanele aceste, încât nu numaĭ d-l V. Babeş, ci tot odată şi preşedintele, d-l Gheorghe Bariţiŭ, şi-aŭ anunţat retragerea din comitet.

I-am adresat atuncĭ d-luĭ G. Bariţiŭ o scrisoare, prin care i-am adus la cunoscinţă că eŭ, nu numaĭ că mĕ retrag, dar şi părăsesc ţara.

Cu toate acestea am rĕmas.

Posiţiunea îmĭ erà la Bucurescĭ asigurată; proprietarul caseĭ, în care locuiam la Sibiiŭ, d-l profesor Dimitrie Comşa, pusese biletul de închiriere; lucrurile îmĭ eraŭ împachetate; făcusem chiar visitele de adio: amicul meŭ Dr. V. Lucaciŭ însă, venind la acea «*proximă*» şedinţă, a fost arestat pe drum, aşà din senin, şi din întîmplare numaĭ fără de «*datele şi actele*», pe care le aduceà pentru memorand.

In faţa acesteĭ situaţiunĭ înăsprite, plecarea mea ar fi fost un fel de deserţiune. Trebuià să maĭ aştept.

In urma retrageriĭ rĕposatuluĭ Gheorghe Bariţiŭ, comitetul erà ca disolvat. El nu avuse putinţa de a se pronunţà asupra demisiunilor date, şi ast-fel Gheorghe Bariţiŭ erà considerat ca preşedinte; el însă, considerându-se demisionat, nu voià să convoace comitetul.

După multe temporisărĭ, s'a hotărît apoĭ ca membriĭ comitetuluĭ să se întrunească la Turda

sub preşedinţa d-luĭ Dr. Ioan Raţiu. D-l V. Babeş a declarat că va luà şi d sa parte la această întrunire, dacă nu mi se va trimite şi mie convocare.

I s'a făcut pe plac, şi s'aŭ ţinut apoĭ consfătuirĭ la Turda, la Cluj, ba până chiar şi la Budapesta, în saloanele d-luĭ Dr. A. Mocsonyi: simţemîntul general erà că toate ar merge foarte bine, dacă n'ar fi *«intrigile»* mele la mijloc.

Aceasta erà situaţiunea, când redactorul rĕspundĕtor al *«Tribuneĭ»* a fost tras în judecată pentru un articol scris, dar nesubscris de mine. Nu se puteà o maĭ bine potrivită ocasiune, ca să mĕ fac *«înlăturat»*: deşi redactorul primise întreaga rĕspundere pentru articol, m'am dus la judecătorie şi m'am denunţat ca autor al *«crimeĭ»*.

In timpul cât am lipsit eŭ din Sibiiŭ a fost pace şi înţelegere atât de perfectă, încât d-l V. Babeş mi-a făcut onoarea de a mĕ visità în temniţă şi de a-mĭ aduce complimente de la d-niĭ Mocsonyi-eştĭ.

«*Causa*» însă n'a înaintat de loc, iar după întoarcerea mea din temniţă d-l Dr. Alexandru Mocsonyi şi aĭ sĕĭ iar s'aŭ despărţit de amiciĭ meĭ.

Acum nu maĭ stăruià nimenĭ să rĕmân, şi am putut să plec spre mulţumirea tuturora.

Sunt mişeĭ aceia, carĭ ḑic că amiciĭ meĭ n'aŭ

dat cele maĭ grele dovedĭ despre dorința lor de a face mergerea împreună cu putință.

Un lucru însă nu puteaŭ să facă: convingerile nu și le puteaŭ sacrificà, de popor nu se puteaŭ despărți, angajamentele luate față cu conferența nu le puteaŭ călcà, de sine înșișĭ nu se puteaŭ lepădà.

D-l V. Babeş a fost ridicat în fruntea partiduluĭ; s'a folosit însă de posițiunea sa spre a zădărnicì silințele celor ce voiaŭ să execute hotărîrile conferențeĭ.

Comitetul însă voià să meargă înainte.

S'a hotărît decĭ, în *«consfătuirile intime»*, că trebue să maĭ fie înlăturațĭ încă treĭ oamenĭ: *Eugen Brote, Vasilie Lucaciŭ* şi *Aurel Popoviciŭ.*

Acesta e rostul celeĭ din urmă goane.

Nemernicĭ am fi fost, dacă am fi lăsat să se facă și cu aceștia treĭ experiențele făcute cu mine.

Hotărîtă odată goana aceasta, guvernul ungar și ceĭ ce primiseră angajamentul de a-ĭ face *«serviciile amicale»* eraŭ interesațĭ ca totul să se petreacă fără prea mare sgomot. S'a făcut decĭ primul asalt spre a scoate *«Tribuna»* din mânile *«Tribuniştilor»*. D-l Dr. Alexandru Mocsonyi a cerut, ca acționar, lichidarea *«Institutuluĭ Tipografic»*, decĭ punerea în vîndare a tipografieĭ și a *«Tribuneĭ»*.

Amiciĭ meĭ, carĭ representaŭ peste $^2/_3$ din

acţiunĭ, aŭ primit propunerea aceasta şi aŭ însărcinat pe săracul Eugen Brote să liciteze alăturea cu milionarul Dr. Alexandru Mocsonyi.

Eĭ bine, săracul a fost maĭ darnic decât milionarul, şi d-l Eugen Brote, dând maĭ mult, a câştigat *pentru noĭ* proprietatea «*Tribuneĭ*».

Prin aceasta, situaţiunea, înăsprită după retragerea d-luĭ V. Babeş, a devenit şi maĭ aspră.

Părintele V. Lucaciŭ a fost greŭ osîndit în maĭ multe procese de odată şi purtat timp de aproape doĭ anĭ din temniţă în temniţă; d-luĭ Aurel Popoviciŭ i s'a făcut, luĭ şi numaĭ luĭ dintre toţĭ tineriĭ universitarĭ, un proces pentru «*Replică*»; iar d-l Eugen Brote a fost tras în judecată şi pentru «*Replică*» şi pentru «*Memorand*», iarăşĭ el singur dintre toţĭ membriĭ comitetuluĭ executiv.

Maĭ clar nu puteà să fie pusă tema: *Inlăturaţĭ pe aceştia, ca să ne putem înţelege cu ceĭ-alţĭ.*

Interesul nostru erà deci să isolăm pe ceĭ ce voiaŭ să *inlăture* pe ceĭ maĭ destoinicĭ dintre soţiĭ noştri de luptă.

Procesele pornite de guvernul ungar eraŭ «*monstruoase*»; trebuià decĭ să ne bucurăm de ele şi se ne dăm silinţa de a-l face să le dea dimensiunĭ încă maĭ «monstruoase». Parola erà: întreaga tinerime să se adune împrejurul luĭ Aurel Popoviciŭ, care nu e decât unul dintre exe-

cutorii hotărîrilor luate de ea; întregul popor să se adune împrejurul luĭ Eugen Brote, care nu e decât unul dintre executoriĭ hotărîrilor luate conform cu stăruințele luĭ.

Din acest punct de vedere aŭ fost conduse lucrările în timpul instrucțiuniĭ.

In procesul «*Replicei*» nu am reușit, dar în al «*Memorandului*» guvernul a fost în cele din urmă nevoit să tragă în judecată cel puțin pe întregul comitet executiv.

Până aicĭ lucrările aŭ mers bine; de aicĭ înainte însă aŭ început să se dea pe față slăbiciunile omeneștĭ.

Acela, care știe să judece și îĭ cunoaște pe Maghiarĭ, trebuià să fie convins, că așà numaĭ de capul lor nu se avîntă eĭ în aceste procese «*monstruoase*». Eĭ nu și-aŭ dat, în suficiența lor nemeșească, nicĭ-odată silința de a cunoaște țara, n'aŭ studiat nicĭ-odată cestiunile ce voiaŭ să resolve; aŭ fost decĭ amăgițĭ de «amiciĭ» lor Românĭ, care, tot atât de suficiențĭ, credeaŭ că Eugen Brote, V. Lucaciŭ orĭ Aurel Popoviciŭ pot să fie înlăturațĭ cum fusesem eŭ, care n'am ținut nicĭ-odată să nu fiŭ înlăturat, și că, înlăturațĭ odată aceștia, Româniĭ aŭ să devie ceĭ maĭ blegĭ oamenĭ.

Tocmaĭ de aceea puteam să fim pe deplin mulțumițĭ cu colosala prostie, la care l'aŭ împins

pe guvernul ungar, şi să nu le maĭ facem şi cheful de a intrà în temniţă.

După indignaţiunea generală, pe care aceste procese o produseseră nu numaĭ în poporul român, ci tot odată şi în Europa, atitudinea acusaţilor se indicà prin chiar natura lucrurilor: eĭ trebuiaŭ să profite de indignaţiunea generală, să părăsească ţara, să declare printr'un manifest adresat poporuluĭ că nu consideră pe juraţiĭ din Cluj ca judecătorĭ, ci ca violentatorĭ, să adreseze Impĕratuluĭ un noŭ memoriŭ şi să se risipească prin ţĕrile apusene, ca să continue lupta ca emigraţiune de oamenĭ aĭ ordiniĭ.

In vara anuluĭ 1893 d-l Dr. Ioan Raţiu erà accesibil pentru politica aceasta.

In Noembre însă, d-sa a venit la Bucureştĭ ca să iea înţelegere cu d-niĭ Eugen Brote şi Aurel Popoviciŭ, primiĭ emigraţĭ.

Guvernul de aicĭ se aflà în cea maĭ mare strîmtorare.

Acţiunea plănuită numaĭ de aicĭ puteà să fie pornită; aicĭ trebuià să fie *«cartierul general»*: d-niĭ Lascar Catargiu şi Petre Carp trebuiaŭ decĭ să facă tot ceea-ce le sta prin putinţă, ca acusaţiĭ încă neemigraţĭ să se presente în faţa juraţilor din Cluj, să se lepede de ceĭ emigraţĭ şi să intre în temniţă.

Silinţele lor n'aŭ rĕmas zadarnice: după în-

tîlnirea sa cu d-l L. Catargiu, d-l Dr. Ioan Rațiu, nu numaĭ a devenit foarte «*diplomat*», ci a pornit și al doilea asalt spre a scoate «*Tribuna*» din mânile «*Tribuniștilor*».

S'aŭ petrecut lucrurĭ urîte, pe carĭ nu e nevoie să le știe și tineriĭ, în mânile cărora vor ajunge cele scrise de mine. Tocmaĭ de aceea mĕ simt dator a mărturisì, că nu pun aceste lucrurĭ în sarcina d-luĭ Dr. Ioan Rațiu, pe care l'am socotit tot-deauna și-l socotesc și acum om onorabil și doritor de bine. Ele trebuesc să fie puse în sarcina celor ce aŭ abusat de strîmtorările noastre ale tuturora, de buna credință a unora dintre noĭ și de fireasca lipsă de «*rutină*» politică a câtor-va dintre fruntașiĭ noștri, cărora nu li se poate cere să știe, așà a prima vista, ce fel de notă represintă oamenĭ ca d-l Tache Ionescu orĭ d-l Nicu Filipescu în concertul nostru politic.

Prins odată în clește, d-l Dr. Ioan Rațiu nu puteà decât să se dea după ceĭ ce strîngeaŭ cleștele.

După ce d-l Eugen Brote a declarat că nu are nimic de vîndut, guvernul a suprimat «*Tribuna*».

D-l Dr. I. Rațiu a stăruit acum ca d-l Eugen Brote să vîndă, în «*interesul causeĭ*», Institutul și editurile luĭ.

D-l Eugen Brote i-a rĕspuns, că pune «*Tri-*

buna» la disposiţiunea comitetuluĭ, care nu are decât să depună o nouă cauţiune, pentru-ca «*Tribuna*» să reapară ca proprietate a vre-uneĭ alte persoane, care se află la Sibiiŭ.

S'a încheiat deci un contract de vîndare, act notarial, dar fictiv, în virtutea căruia firma s'a înregistrat pe numele d-luĭ Ioan Popa-Necşa, conducĕtorul zeţărieĭ, ca cumpĕrător, deci noŭ proprietar.

D-l Dr. Ioan Raţiu, care nu ţineà să reapară «*Tribuna*», ci ca d-l Eugen Brote să nu maĭ fie proprietar al eĭ, a pus alternativa: «*Orĭ declarĭ, că aĭ vîndut «Tribuna» comitetuluĭ, orĭ ea nu va maĭ reapăreà!*»

Ce trebuià să facă d-l Eugen Brote, care erà şi el membru al comitetuluĭ şi aveà deplină încredere în majoritatea cea mare a soţilor sĕĭ de luptă?

A făcut declaraţiunea, pentru-ca reapariţiunea «*Tribuneĭ*» să nu maĭ poată fi amânată, dar a luat în acelaşĭ timp toate precauţiunile, ca nimenĭ să nu poată abusà nepedepsit de declaraţiunea stoarsă de la d-sa.

Aveţĭ, a ḑis d-sa, să-mĭ daţĭ, banĭ numĕraţĭ, ceea-ce după cărţile de comptabilitate am dat eŭ, adecă 12.000 florinĭ, şi al vostru e Institutul cu toate activele şi pasivele luĭ.

Al vostru? — Al cuĭ? — Al membrilor actualĭ

aĭ comitetuluĭ, — adecă şi al meŭ, şi al amiculuĭ meŭ Popoviciŭ.

Fiind-că aceştĭ noĭ proprietarĭ eraŭ risipiţĭ, purtarea de grijă pentru «Institut» şi editurile luĭ urmà să fie încredințată d-lor Dr. Ioan Raţiu, Nicolae Cristea, Daniil Barcianu, Dimitrie Comşa şi Septimiŭ Albini, care eraŭ cu locuinţa la Sibiiŭ.

D-l Popa-Necşa a subscris decĭ un act notarial, tot fictiv, prin care declară că s'a împrumutat de la aceştĭ cincĭ domnĭ cu 19.500 florinĭ, preţul «*Institutuluĭ*» (cu cauţiunĭ cu tot), şi că le dă acestor creditorĭ dreptul de a administrà averea cumpĕrată din baniĭ lor.

Poate să fie d-l Tache Ionescu şi Ioan Gură-de-Aur, şi mare chiţibuşar, dar după acest aranjament tot nu puteà să scoată «*Tribuna*» de la ceĭ cincĭ, dintre care patru aŭ adus marĭ jertfe şi aŭ ostenit mult pentru ea.

D-l Dr. Ioan Raţiu a declarat decĭ că nu primeşte acest aranjament şi că «*Tribuna*» nu va reapăreà decât dacă d-l Popa-Necşa va subscrie altă declaraţiune, prin care îl recunoaşte numaĭ pe d-sa singur creditor şi în drept de a administrà.

Vieaţa politică e lucru serios, şi cel ce iea parte la ea e dator să-şĭ dea silinţa de a se dumiri asupra celor ce se urzesc şi de a aflà tot ceea-ce iĭ este de folos. Nu ne-am încumetà să

luăm deci parte la vieața politică, dacă ne-am simți oameni pe care ori-și-cine să-i poată trage pe sfoară.

Fiind-că noi știam că *«Tribuna»* are să reapară de prima Ianuarie, iar în coloanele *«Țĕrii»* se spuneà că nu va reapăreà, am plecat la Sibiiŭ, ca să-mi daŭ încă odată silința de a luminà pe d-l Dr. Ioan Rațiu.

M'am încredințat că e prea târziŭ.

Cât pentru d-l Ioan Rațiu, înțelegerea tot ar mai fi fost cu putință; dar mai erà la mijloc și d-na Rațiu, venerabila matroană cu douĕ fete și douĕ surori.

«Tribuna» nu puteà să reapară, fiind că amicii mei Daniil Barcianu, Dimitrie Comșa și Septimiŭ Albini nu se învoiaŭ ca d-l Popa-Necșa să subscrie actul cerut de d-l Dr. Ioan Rațiu, iar d-l Ioan Rațiu nu permiteà ca paginele, făcute gata, să fie puse în mașină mai inainte de a fi subscris d-l Popa-Necșa declarațiunea cerută de d-sa.

Am induplecat pe amicii mei să cedeze și, spre marea consternațiune a celor de la *«Țara»*, primul numĕr al *«Tribunei»* a apărut la timp, ba chiar cu un articol scris de mine în frunte.

De ce adecă amicii mei din Sibiiŭ să fi stăruit, ca d-l Ioan Popa-Necșa să nu dea declarațiunea cerută de d-l Dr. Ioan Rațiu?

Abusând de declarațiunea aceasta, d-l Dr. Ioan

Raţiu comiteà un act de sinucidere politică, şi nu de noĭ aveà să se plângă, ci de ceĭ ce-l făceaŭ să abuseze.

Maĭ erà apoĭ la mijloc un lucru, de care se frâng toate chiţibuşeriile advocăţeştĭ: d-l Dr. Ioan Raţiu a fost nevoit să subscrie la 16 Ianuarie 1894 o declaraţiune, în care se ḑice:

«Atât în numele meŭ, cât şi în al eredilor meĭ, cedez, cu deplină putere de lege, numituluĭ comitet, compus actualmente din d-niĭ Gheorghe Pop de Băseştĭ, *Eugen Brote*, *Dr. Vasilie Lucaciŭ*, *Demetriu Comşa*, *Septimiŭ Albini*, *Nicolae Cristea*, Basiliu Raţiu, *Iuliŭ Coroianu*, Rubin Patiţia, Dr. Teodor Mihali, *Aurel Suciu*, Daniil Lica, *Dr. Daniil Barcianu*, *Dr. Gavriil Tripon*, *Dr. Vasilie Fodor*, *Gherasim Domide*, *Dr. Gheorghe Popoviciŭ*, *Aurel Popoviciŭ*, *Dr. I. T. Mera*, *Michaiŭ Veliciŭ*, Patriciu Barbul, *Romul de Crainic*, Gavriil de Purcăreţĭ şi Vasilie Ignat, toate drepturile mele şi sarcinile mele cuprinse în obligaţia sus numită, şi *în special dreptul de a dispune*, *conduce* şi *administrà* «Institutul «Tipografic» şi toate editurile sale.»

Această declaraţiune a fost dată în mânile d-luĭ Eugen Brote, care rĕmâneà adevĕratul şi singurul proprietar, câtă vreme vînḑarea nu deveniă efectivă prin plătirea preţuluĭ.

De ce adecă aveam să ne temem noĭ?

Chiar şi după ce vînḑarea deveniă efectivă, noiĭ

proprietarĭ eraŭ persoanele numite în declarațiunea d-luĭ Dr. I. Rațiu și nu maĭ puțin decât 16 din aceștĭ noĭ proprietarĭ eraŭ oamenĭ care țineaŭ și, afară de d-l Iuliŭ Coroianu, țin și astădĭ, ca «*Tribuna*» să rĕmâe sub purtarea de grijă a «*Tribuniștilor*». De aceea vîndarea nicĭ n'a devenit efectivă, căcĭ marea majoritate a comitetuluĭ nu voiă să cumpere «*Tribuna*», ci s'o scape, prin înlăturarea greutăților formale puse de guvern.

In ciuda «*obligațiuniĭ*» subscrise, d-l Ioan Popa-Necșa se consideră decĭ ca fiind însărcinat din partea d luĭ Eugen Brote, adevĕratul proprietar. I s'a făcut proces de presă, a fost osîndit, și guvernul iar a suspendat «*Tribana*», de astă dată pentru cuvîntul că proprietarul eĭ se află în temniță.

Firma a fost decĭ trecută prin aceleașĭ forme pe numele d-luĭ Liviŭ Albini.

Și d-l Albini se consideră însă tot ca fiind însărcinat din partea d-luĭ Eugen Brote, care dispuneă, tot ca maĭ înainte, și în ceea-ce privește personalul de redacțiune. Ca tot-deauna, veniturile eraŭ întrebuințate pentru acoperirea cheltuelelor de redacțiune și de administrațiune, și deosebirea eră numaĭ că *deficitele* nu eraŭ acoperite numaĭ de «*Tribuniștĭ*», ci și din contribuirĭ făcute de întregul partid, ale căruĭ organe eraŭ «*Tribuna*» și «*Foaia Poporuluĭ*».

D-l Liviŭ Albini şi redactoriĭ aveaŭ din partea d-luĭ Eugen Brote însărcinarea să stea întru toate la disposiţiunea d-luĭ Dr. Ioan Raţiu, şeful partiduluĭ, şi să nu atingă susceptibilităţile luĭ prin atacurĭ îndreptate contra guvernuluĭ din România, dar să bage bine de seamă ca nu cum-va ḑiarul să fie întrebuinţat pentru propagarea ideilor, care tot-deauna aŭ fost combătute în coloanele luĭ.

Aceasta erà situaţiunea în ajunul mareluĭ proces al «*Memoranduluĭ*».

D-l Dr. Ioan Raţiu erà atât de bine stăpân, încât oprià publicarea articolelor trimise de d-l Eugen Brote pentru «*Tribuna*», şi în acelaşĭ timp se lucrà, atât pe sub mână, cât şi prin coloanele ḑiarelor conservatoare din România, precum şi în ale «*Dreptăţiĭ*», în ale «*Telegrafuluĭ Român*» şi ale «*Gazeteĭ Transilvanieĭ*», pentru discreditarea d-luĭ Eugen Brote, *desertorul*.

Ruptura definitivă s'a făcut la Cluj, în faţa Curţiĭ cu juraţĭ.

Ademenițĭ prin asigurărĭ falşe, amăgiţĭ prin fel de fel de promisiunĭ orĭ silinţe, prin presiunĭ morale, ceĭ maĭ mulţĭ dintre acusaţĭ s'aŭ dus cu voe bună la Cluj. Uniĭ dintre dînşiĭ nu credeaŭ că Maghiariĭ vor îndrăsni să-ĭ osîndiască, alţiĭ s'aŭ lăsat să fie ameţiţĭ de ilusiunea uneĭ apropiate graţierĭ, iar alţiĭ nu se speriaŭ de martiriŭ.

Destul că s'aŭ dus şi aŭ intrat în marea halima, ce se numeşte «Procesul Memorandului».

Eŭ sunt om cu cap vîrtos, şi nu odată mi s'a întîmplat să staŭ la masă, lucrând întins, peste 20 de ceasurĭ, omorîndu-mĭ foamea cu cafele şi cu ţigărĭ. Trebuià s'o fac şi am făcut'o. La Cluj însă, am stat o ḑi pe banca acusaţilor, am stat şi a doua ḑi înainte de amiaḑă-ḑi, dar după amiaḑă-ḑi am declarat că renunţ la dreptul de a mĕ maĭ apĕrà. Atât fusesem de hărţuit, prin atâtea pornirĭ de indignare trecusem, atât trebuise să staŭ cu mintea încordată, încât în cele din urmă singură tăcerea mĕ maĭ puteà ferì să nu-mĭ pierd bunul cumpĕt şi nu să fac orĭ să nu ḑic lucrurĭ, prin care să mĕ arăt de o potrivă cu ceĭ adunaţĭ în faţa mea.

Oamenii aceştia aŭ stat nu două, nu patru, ci, lucru monstruos, opt-spre-ḑece ḑile pe banca de acusaţĭ. I-aŭ ţinut anume atât şi i-aŭ hărţuit mereŭ, pentru ca să-ĭ obosească, să le istovească puterile şi să-ĭ ducă la starea sufletească, în care omul se resemnează şi se dă de gol, spuind ceea-ce nu vrea să spună. Nu s'aŭ dat de gol, fiind-că eraŭ toţĭ oamenĭ cu inima curată, cu gândurĭ bune, cu intenţiunĭ leale, fiind-că n'aveà nicĭ unul pe sufletul luĭ cevà ce ar fi putut să-l compromită orĭ să arunce vre-o umbră asupra lucrăriĭ noastre.

S'aŭ folosit însă demoniĭ eşiţĭ din mijlocul nostru de această oboseală sufletească şi le-aŭ şoptit la ureche: «*Acum e momentul oportun: lepădaţi-vĕ de Brote, aruncaţĭ toată vina asupra luĭ, desemnaţi-l pentru urgia comună, presentaţi-l drept cap al tuturor rĕutăţilor, căcĭ numaĭ aşà veţĭ puteà scăpà!*»

Ast-fel aŭ fost până chiar şi ceĭ maĭ iubiţĭ dintre prieteniĭ noştri împinşĭ să contribue la scenele dureroase, care aŭ produs o atât de urîtă impresiune asupra tuturor bine-voitorilor noştri, şi abià după-ce s'a produs impresiunea aceasta d-l Dr. Ioan Raţiu a cetit în faţa juraţilor obosiţĭ declaraţiunea, care n'aveà rostul eĭ decât fiind făcută de oamenĭ ce n'aŭ voit să se presente.

E greŭ să-ĭ spuĭ judecătoruluĭ că nu-l recunoştĭ, după-ce timp de maĭ mult de două sĕptĕmânĭ aĭ stat în faţa luĭ.

Dar, în sfîrşit, tot maĭ bine erà să se facă cel puţin acum declaraţiunea.

In mintea orĭ-şi-căruĭ om cu judecată trebuià să se producă impresiunea, că în urma procesuluĭ d-l Eugen Brote erà isolat, respins chiar şi de ceĭ maĭ bunĭ dintre amiciĭ sĕĭ. Nu erà acesta adevĕrul, dar aşà trebuiaŭ să pară lucrurile. De aceea nu pot să fie certaţĭ de pripire nicĭ ceĭ ce îl credeaŭ pe d-l Dr. Ioan Raţiu acum destul de tare, ca să facă cel din urmă pas pentru înlăturarea d-luĭ Eugen Brote.

D-l Dr. Ioan Raţiu a fost nevoit să facă pasul acesta încă fiind în temniţă.

După declaraţiunea dată de d-l Dr. Ioan Raţiu, nimenĭ fără de mandat primit din partea persoanelor numite în acea declaraţiune nu poate luà de la d-l Liviŭ Albini administraţiunea «Institutuluĭ» şi a editurilor luĭ.

D-l Dr. Raţiu trebuià deci să aibă un asemenea mandat.

D-l Ioan Rusu pornise o «colectă» pentru ridicarea unuĭ monument la mormîntul luĭ Avram Iancu. S'aŭ adunat câte-va miĭ de florinĭ, pe care le primise d-l Liviŭ Albini.

Guvernul a oprit «colecta» şi a dispus sechestrarea banilor. Când erà însă să se facă sechestrarea, baniĭ se aflaŭ în mânile alteĭ persoane, de la care guvernul ungar nu poate să sechestreze nimic.

«Pericol, — a strigat acum d-l Dr. Raţiu, — guvernul are să sechestreze «Institutul», care e considerat ca avere privată a d-luĭ Liviŭ Albini. Trebue să luăm mĕsurĭ ca să asigurăm averea *naţiuniĭ!*»

Membriĭ din temniţă aĭ comitetuluĭ aŭ dat decĭ Părinteluĭ Nicolae Cristea, care atuncĭ se întorceà acasă, însărcinarea de a pune, în virtutea *«obligaţiuniĭ»* date de d-l L. Albini, sechestru

pe *«Institutul Tipografic»*, pentru-ca să previe o eventuală sechestrare din partea guvernuluĭ.

Părintele Cristea n'a usat de această însărcinare, fiind-că n'aveà nevoie s'o facă, după-ce se încredinţase că nu există pericolul prevědut de d-l Dr. Ioan Raţiu.

D-l Dr. Ioan Raţiu a făcut'o, şi fără ca să fi primit vre-un mandat.

Acum, după ce se întorsese cu nimbul de «martir» din temniţă, d-sa erà socotit destul de tare pentru-ca s'o poată face şi asta.

Ştià d-l Dr. Ioan Raţiu că învoiala de cumpěrare nu fusese executată şi că *«Institutul Tipografic»* şi editurile luĭ tot ale d-luĭ Eugen Brote sunt; dar proprietarul acesta e **desertor** şi nicĭ nu vreà, nicĭ nu poate să se presente la judecătoria *«competentă»*, ca să-şĭ reclame drepturile.

E lucru de necredut! Am toate actele justificative în mâna mea şi tot nu-mĭ vine să cred ceea-ce scriŭ.

Ne înţelegem, în cea maĭ intimă confidenţă, ca să punem la cale un şir de acte pentru înlăturarea pedecilor puse de guvern, şi vorbim adĭ în audul tuturora despre aceste acte.

Dece «fruntaşĭ naţionalĭ», care se află în temniţă, de unde nimic nu poate să iasă fără de visa directoruluĭ, urzesc un fel de complot, spre a

eludà o mĕsură luată de guvern, şi subscriŭ un act de cea maĭ secretă natură: până chiar şi de acest act s'a făcut abus, până chiar şi acest act a fost dat publicităţiĭ.

Mĕ opresc aicĭ, pentru-ca să trec la o altă cestiune de cea maĭ mare importanţă actuală.

Aŭ trecut peste doĭ anĭ de ḑile, de când d-l Dr. Ioan Raţiu lucrează ca să *înlăture* pe câţĭ-va dintre soţiĭ sĕĭ de luptă şi ast-fel să desorganiseze partidul, în fruntea căruia se află.

Ce trebuià să facem noĭ, care o ştiam aceasta şi nu ne îndoiam despre bunele disposiţiunĭ ale bărbatuluĭ, pe care-l socotisem vrednic de a fi ridicat în fruntea partiduluĭ?

Neavênd putinţa de a-l scoate din strîmtorarea în care se află şi de care alţiĭ abusaŭ spre a-l siluì, noĭ ne-am dat toată silinţa de a-l ajutà şi de a-l ferì de prea marĭ greşale.

I-am făcut, înainte de toate, tot-deauna pe plac, pentru-ca să n'aibă ocasiune de a se supĕrà; ne-am supus şi nu ne-am supĕrat nicĭ-odată, orĭ-şi-ce ne-ar fi făcut.

In anul 1893, când cu conflictele sângeroase de la *Scărişoara* s'a publicat în «*Voinţa Naţională*» un articol subscris de mine şi întitulat «*Moţiĭ şi Maghiariĭ*». Voind să arate că vederile expuse în acel articol sunt şi ale lor, Moţiĭ aŭ hotărît să-mĭ trimită o deputaţiune, care să-mĭ presinte

o adresă de mulţumire. Albumul pentru această adresă a fost comandat la Viena şi e nu numaĭ frumos, ci tot-odată şi scump. Adresa e scurtă, simplă şi subscrisă de tot ce se ştie om de frunte în Munţiĭ Apusenĭ. Pe dvasca albumuluĭ sunt gravate într'o placă de platină aşezată în decoraţiune de aur masiv din Munţiĭ Apusenĭ vorbele «**Moţiĭ pentru Slavici**».

Iată adresa:

Ilustre Domnule,

Munţiĭ Apusenĭ în tot-deauna aŭ fost leagănul mişcărilor naţionale. Iar bărbaţilor, care pentru popor aŭ luptat, dragoste mare le-aŭ păstrat.

Cu peana Domnieĭ Tale ageră şi inima caldă luptând pentru binele poporuluĭ român, aĭ drept la iubirea tutuor Românilor.

Prin studiul Domnieĭ Tale «Moţiĭ şi Maghiariĭ», publicat în foile noastre fruntaşe, cinste şi folos mare ne-aĭ făcut, în deosebĭ nouĕ Moţilor.

Ne împlinim o datorie plăcută, aducêndu-ţĭ prin aceasta cea maĭ sinceră mulţumire şi urărĭ de bine.

Să trăeştĭ încă mulţĭ anĭ, ca podoabă a neamuluĭ românesc şi Moţilor un prieten slăvit.

Munţiĭ Apusenĭ, în 1 Decembre v. 1893.

Michail Andreica, proprietar în Câmpenĭ, fost tribun în aniĭ 1848—49, membru ordinar pe vieaţă al Asociaţiuniĭ transilvane, membru fundator al fonduluĭ de Teatru român.

Alexandru Filip, advocat, directorul bănciĭ «Auraria», directorul de mine, directorul subdespărţămîntuluĭ XIII al Asociaţiuniĭ transilvane şi membru fundator al aceleia,

preşedintele revirului montan Zlatna-Bucium, preşedintele clubului partidului naţional din Abrud-Roşia, proprietar de mine.

Clement Aiudeanu, fost tribun în anii 1848—49, decorat cu crucea de aur şi cu medalie de aur, învĕţător pensionat şi proprietar în Câmpeni.

Candin David, proprietar şi director de mine.

Nicolae Macaveiŭ, proprietar de mine.

Aurelian Danciu, director şi proprietar de mine.

Aviron Macaveiŭ, proprietar mare de mine.

Alexandru David, proprietar de mine.

Ionuţiŭ Nicolae, proprietar mare de mine.

Vasile David, proprietar de mine.

Ioan David, student în drept.

Simion Ciura, proprietar de mine.

Ioan Babuţiŭ, preot gr. cat.

Sofia Babuţiŭ.

Aurel Al. Lazăr, comerciant.

Iosif Ciura, paroch şi vice-protopop onor. gr. cat. în Bucium-Şeasa.

Ioan Cosma, proprietar de mine.

Ioan Munteanu, învĕţător.

Moise Macaveiŭ, proprietar de mine.

Ioan Naicu, proprietar de mine.

Ioan S. Macaveiŭ, proprietar de mine.

Maria David.

Sabina David.

«Dumneḑeŭ ni te-aŭ dat Bănăţean Român adevĕrat,
Dumneḑeŭ îţi va ajutà în gigantica lupta ta,
Să-ţi veḑi mântuită naţia ta asuprită,
Inima-ţi liniştită şi de Românî în veci pomenită».

Nicolae Băieşanu,
preot român în Bucium-Isbita.

Elena Băieşanu, preoteasă.
Pamfiliu Băieşanu, practicant montan.
Nicolae Jurca, proprietar de mine.
Simion Crîsnic, proprietar de mine.
Nicolae Adamovicĭ, preot gr. or. în Bucium-Poenĭ.
Eva Adamovicĭ, preoteasă în Bucium-Poenĭ.
Gheorghe Lupu, teolog absolut.
Iancu Nicolae, proprietar de mine.
Alexandru Jurca, proprietar de mine.
Ioan Bogdan, proprietar.
Lazăr Ceteraş, proprietar de mine.
Gh. Praţia, proprietar de mine.
Macaria Costinaş, proprietar.
Nicolae Ţandrăŭ Dubiciŭ, proprietar de mine.
Gheorghe Popa, proprietar.
Gheorghe Toma, miner.
Gherasim Băieşanu, miner.
Ioan Jurca, proprietar de mine.
Dumitru Jurca, proprietar de mine.
Elena Jurca.
Alexandru Danciu, paroch în Bucium-Sat.
Ceteraş Gheorghe, proprietar de mine.
Nicolae Bembea, proprietar.
Ioan Ţandrăŭ, proprietar de mine.
Moise Praţia, metalurg.
Alexandru Lupu, proprietar de mine.
Simion Lupu, proprietar de mine.
Gheorghe Lupu, învĕţător.
Anania Boldor, învĕţător.
Dumitru Bodea, proprietar de mine.
Ioan Toma, proprietar.
Traian Danciu, comersant.
Teodor Sĕrbu, proprietar în Cărpiniş.

Carolina Sêrbu, nàsc. Fodoreanu.

Avram Sêrbu, din Cărpiniş, cleric an. III în Sibiiŭ.

Ioan Todescu, paroch rom. gr. orient. în Bucium-Cerbu, proprietar şi director de mine, asesor al scaunuluĭ proto-presbiterial şi deputat al sinoduluĭ proto-presbiterial, membru pe vieaţă al Asociaţiuniĭ transilvane pentruc ultura şi literatura poporuluĭ român.

Ilariŭ Todescu, student.

Iosif Câmpeanu, cantor şi proprietar de mine.

Alexandru Danciu, proprietar.

Valeria Todescu, şcolăriţă.

Moise Danciu, proprietar.

Dumitriu Todea, proprietar de mine.

Ioan Brătianu, proprietar.

Ioan Mostiu, proprietar.

Simion Tomuşiŭ.

Gheorghe Tomuşiŭ, proprietar.

Gheorghe Crişanu, proprietar de mine.

Gheorge Ţap, proprietar.

Danciu Nicolae, proprietar.

Ioan Macaveiŭ, proprietar.

Alexandru Macaveiŭ, proprietar de mine.

Alexandru Tuhuţ, inspector de mine.

Moise Ionuţiŭ al luĭ Gheorghe, miner.

Dumitru Toma, proprietar în Cărpiniş.

Simion Jäger, proprietar.

Ioan Danciu, director de mine.

Alexandru Ciura, paroch în Abrud.

Romulus Gritta, director şi posesor de mine în Roşia Montană.

Aureliu St. Şuluţiŭ, funcţionar de bancă.

Basiliŭ Ciobanu, director şi posesor de mine în Cetatea Romanilor.

Dr. Laurenţiŭ Popp, advocat în Abrud.
Ioan Sèrbu, proprietar.
Iosif Groffu, comerciant în Abrud.
Elena Groffu.
Gheorghe Balomir, proprietar şi industriaş.
Corneliŭ Munteanu, învĕţător român în Abrud.
Solomon Coroiu, învĕţător.
Terenţiŭ Giurchescu, croitor în Abrud.
Radu Jantea, preot român în Sohodol.
Aureliu Ciura.
Ioan Cioica, proprietar.
Iuliŭ Muţiŭ, măsar şi proprietar.
Simion Grecu, proprietar de mine.
Zacharia Cioara, proprietar.
Iacob Străjanu, pictor şi desemnator, amploiat poştal şi telegr. în pensiune.
Dionisiŭ Jeflea, faur
Alexandru Tuhuţ, proprietar.
Gheorghe St. Şuluţiŭ, pielar şi proprietar.
Simion Bistraia, miner.
Artemius Mărculescu, proprietar.
Petru Chendi, păpucar.
Petru Macaveiŭ, proprietar de mine şi funcţionar.
Alexandru Drumaru, funcţionar.
Ioan Herţa.
Gheorghe Cosma.
Iosif Barra, proprietar.
Teodor Vitca, pantofar.
Iosif Draia, proprietar.
Gheorghe Mârza, cismar în Abrud.
Nicolae Moldoveanu.
Ioan Deoanca, proprietar
Ioan Popp. proprietar.

Alexandru Balta, proprietar.
Petru Nicola, preot român în Vidra-de-jos, din familia luĭ Horia.
Ioan Todea, paroch gr. or. în Albac.
Teodor Bursu, preot în Scărişoara.
Iuliu Pitic, învĕţător român şi casier la banca «Munteana» din Ofenbaia.
Dr. Basiliŭ Preda, advocat.
Sabina Preda.
Romul Furduĭ, proto-presbiter gr or.
Ana Furduĭ.
Vasilie Chirtop, fost magistru poştal şi telegrafist rom. ung. proprietar în Câmpenĭ.
Ioan Motora, preot gr. or. în Câmpenĭ.
Octavia R. Motora, preoteasă.
Michail Contes, preot, învĕţător gr. or.
Enea Iuliŭ Gherasim, comerciant.
Michail Motora, proprietar în Câmpenĭ.
Iuliŭ Poruţiŭ, paroch gr. cat. român, membru ordinar al Asociaţiuniĭ transilvane pentru lit. şi cult. poporuluĭ.
Domnica Chirtop.
Teodor Mucea, econom.
Ioan Bota, econom.
Dumitru Stan, econom.
Boncuţiŭ Ioan, econom.
Nicolae Boncuţiŭ, măsar.
Michaiŭ Mihon, econom.
Vasile Corchiş.
Vasile Vesea, bărdaş.
Avram Napăŭ, bărdaş.
Gheorghe Tuhuţiŭ, lemnar.
Nicolae Muntea, econom.
Teodor Bota, econom.

Vasile Petruşe, butnar.
Constantin Mihon, econom.
Michaiŭ Olariu, zidar.
Mucea Nicolae, morar.
Napăŭ Ioan.
Boncuţiŭ Nicolae, bărdaş.
Bota Iosif.
Boncuţiŭ Gheorghe, econom.
Iosif Stan, fleşer.
Corchiş Nicolae, econom.
Nicolae Vesa
Mihon Gheorghe, econom.
Mocan Teodor, din Scărişoara.
Ioan Gligor, preot gr. or. în Ponorel.
Gheorghe Scrob, paroch gr. or. în Secătura.
Iosif Arieşianu, preot gr. cat. în Certege.
Bara Gheorghe, econom în Secătura.
Nicolae Coroiŭ Ponoreanu, preot român gr. cat. în Ponorel.
Basiliŭ Leah, fost dubaş în aniĭ 1848—49.
Ioan Miheţiŭ, econom.
Ioan Şoica, ciubărar.
Ioan Ciama, econom.
Nicolae Leahu.
Michaiŭ Leahu, ciubărar din Vidra Ianculuĭ.
Ioan Ciama al luĭ Gavrilă.
Ana N. Gomboş.
Michail Gomboş, proprietar şi membru pe vieaţă al Asociaţiuniĭ transilvane.
Nicolae Leahu.
Adam Trifonescu, comerciant.
Teodor Badăŭ, vigil silvanal.
Grigore Iosif, cantor.

Nicolae Cristea.
Simion Chira.
Toader Ciama.
Michaiŭ Răsiga.
Constantin Gavra.
Vasile Gavra.
Gheorghe Gligor.
Petru Miheţ
Michaiŭ Bădăŭ, ciubărar.
Nicolae Gligor.
Nicolae Chira, econom.
Ştefan Pogan.
Iosif Şoica.
Nicolae Avram.
Ioan Răsiga.
Constantin Lazăr, econom.
Vasile Ciama.
Gavril Bedu, fost gardist.
Gheorghe Gligor.
Ştefan Jude, ciubărar.
Ioan Jude.
Vasiliŭ Gomboş, paroch. gr. or. în Vidra-de-sus.
Maria Gomboş, născ. Patiţia, preoteasă.
Iosef Gomboş, cleric absolut, proprietar, delegat la conferenţa naţională, membru ord. al Asociaţiuniĭ transilvane.
Teofil Gomboş, econom.
Constantin Cotişel, preot român gr. or. în Certege.
Gheorghe Zăhuţiŭ, măsar.
Petru Gaiţa, econom.
Nicolae Zăhuţiŭ, econom.
Constantin Corcheş, econom.
Nicolae Necşiŭ, econom.
Gaiţa Petru al luĭ Gheorghe, econom.

Andreșiŭ Nicolae, econom.
Gheorghe Plic, econom.
Ioan Anca, econom.
Nicolae Gaița, econom.
Constantin Marcu, econom.
Manoil Borle, econom.
Constantin Zăhuțiŭ, econom.
Ioan Costea, econom.
Gheorghe Arieșeanu, econom.
Nicolae Cotișel, proprietar.
Sofia Cotișel.
Alexandru Papiŭ, preot gr. cat.
Carolina Balea.
Sofia Marcu.
Alexandru Daraban, jude reg. în pens. și membru ord. al Asociațiunii transilvane pentru cultura pop. român.
Eugenia Simu.
Lucreția Papiŭ.
Romul Marcu, preot grec.-cat.
Nicolae Corcheș Moțul, invĕțător român gr. or. și proprietar în Câmpenĭ.
Petru Simu, preot gr. cat.
Demetru Goia, preot grec. or. în Sohodol.
Ioan Danciu, proto-presbiter, director executiv al băncei naț. rom. «Munteana».
Avraam Cioranu, paroch român gr. or. in Lupșa.
Nicolae Pitic, paroch în Muncel.
Moise Manovicĭ, proprietar în Cărpiniș.
Rafila Manovicĭ.
Gherasim Coroiu, proprietar în Cărpiniș.
Nicolae Dionca, fecior de căpitan din 1848, ferar în satul luĭ Cloșca și Crișanu.
Simion Găldăŭ.

Dumitru Găldăŭ, proprietar în Cărpiniş.
Rafila Dionca, născ. Manovicĭ.
V. Burianu, proprietar în Cărpiniş.
Dumitru Manovicĭ, proprietar în Cărpiniş.
Ioan Gligor, paroch gr. or. în Vîrtop.
Sofia Gligor, preoteasă.
Petru Manovicĭ, proprietar.
Nicolae Coroiu.
Augustin Meteşiŭ, paroch gr. cat. în Cărpiniş.
Elena Dogaru.
Nicolae Dogaru, proprietar în Carpiniş.
Simion Coroiu.
Letiţia Dogaru.
Nicolae Macaveiŭ al Huhuluĭ, miner.
Ioan Hudriciŭ al luĭ Gheorghe, econom.
Poşogan Gheorghe.
Ioan Danciu, proprietar în Cărpiniş.
Antoniŭ Bistraĭ, nobil din Bistra.
Sofia Bistraĭ.
Spiridon Găldăŭ.
Avram Poşogan, proprietar în Bistra.
Ilie Danciu.
Iosif Danciu.
Petru Sêrbu.
Moise Sêrbu.
Nicolae Sêrbu, proprietar în Cărpiniş.
Elisaveta Sêrbu.
Minerva Sêrbu, din Cărpiniş.
Letiţia Sêrbu, din Cărpiniş.
Aurelia Sêrbu, din Cărpiniş.
Ioniţă Sêrbu, din Cărpiniş.
Teresia Oros, din Cărpiniş,
Nuţu Muşa a Onuluĭ, econom.

Scrob Constantin.
Şoitu Ioan.
Constantin Găldăŭ.
Petru Pripon, din Cărpiniş.
Sofia Balea.
Petru Balea.
Vetuța Balea.
Vasile Bumbuț, preot în Sartăş.
Teodor Costache Duduc, econom.
Familia luĭ Simion Coroiu:
Simion Coroiu, proprietar în Cărpiniş;
Elisaveta Coroiu, născ. Pripon, nepoata fabricantuluĭ tunurilor de lemn de la 1848 Simion Pripon din Cărpiniş;
Sabina Coroiu;
Nicolae Coroiu;
Maria Coroiu;
Zamfira Coroiu;
Petru Coroiu;
Sofia Coroiu;
Eugen Coroiu;
Sabin Coroiu;
Lina Coroiu;
Nicolae Coroiu; şi
Gavrilă Coroiu.
Sabin Nicoară.
Lucreţia Nicoară.
Ioan Pripon.
Nicolae Colda a Paucheĭ, băieş.
Antoniŭ Faur.
Ioan Andraş, proprietar.
Toader Toderaş.
Rafila Toderaş.

Saveta Toderaş.
Avram Toderaş,
Dumitru Toderaş.
Moise Şoit.
Toma Cucu.
Ioan Oprişa.
Chirilă Vasilie.
Gavril Rancea.
Pompiliŭ Pitic, maestru pieptar.
Vasiliŭ Ioniciŭ
Alexandru Birăŭ.
Vasiliŭ Ciaba, musicant.
Ioan Sêrbu, maestru pantofar.
Andreiŭ Stoica, morar.
Ioan Oprişa, maestru bărdaş
Nicolae Iosif, băieş.
Andreiŭ Rancea.
Vasile Fodorean, învĕţător.
Ioan Epure, econom.
Laurenţiŭ Danciu, maestru pantofar.
Vasile Pleşa, învĕtător.
Nicolae Meteşan al luĭ Ioan, econom.
Oprişa Nicolae, băieş.
Vasilie Gan, preot in Sălciva-de-sus.
Eutimiŭ Frăsilă, preot in Sălciva-de-sus.
Ioan Paşcu, învĕţător în Lupşa.
Nicolaŭ Fodoreanu, învĕţător şi comptabil în Ofenbaia.
Aurel Bran, preot gr. or. în Cioara-de-sus.
Vespasian Oniţiŭ, comerciant.
Gherasim Lazăr, primar în comuna Cioara.
Henţea Demetru, vice-notar în Ofenbaia,
Victoria Oniţiŭ.
Petru Goşa, notar cercual în Lupşa.

Vasilie Russ, proprietar în Ofenbaia.
Andreiŭ Candrea, preot gr. cat.
Filimon Panța, primar în Muncel.
Ioan I. Gall, student.
Hosda Filip, proprietar în Muncel.
Sava Onițiŭ.
Roma Popp.
Teodora Candrea
Ioan Gherman, învĕțător și catechet în Brad, membru al Asociațiunii transilvane.
Matias Vlach.
Petru Cioflica, croitor în Brad.
Teodor Orlean, teolog absolut.
Brădean Simion.
Nicolae Faur.
Avesalon Faur, ciobotar.
Bulc Petru, proprietar.
Ioan Stanciu, arendaș.
Emil Popp, curelar.
Maria Stanciu.
Nicolae Gherman, păpucar.
Adam Grof, păpucar în Brad.
Coțoiu Ștefan.
Ioan Golda, econom în Brad.
Golșca Gheorghe.
Avram Popa, primar în Hățeganĭ.
Toma Oțel, intreprindĕtor.
Valerian Cioran, maestru lemnar.
Giurgiu Militon, măcelar.
Giurgiu Maria.
Nicolae Obedu, comerciant, proprietar.
Nicolae Sĕrbu, maestru zidar.
Ioan Matias, primar.

Ioan Drîmbăreanu, maestru zidar.
Nicolae Florea.
Ioan Luca, învĕţător.
Sofia Gherman, proprietară şi învĕţătoreasă, şi fiiĭ:
Horaţiŭ Cato Gherman, student;
Dante Gherman; şi
Joe German.
Adam Bolcu, econom.
Ilie Călamariŭ.
Ioan Moise, zidar.
Feier Aron, proprietar mare.
Ioan Veselie.
Otilia Boneŭ, profesoară.
Vasile Z. Boneŭ.
Vasile Damian, proto-presbiter.
Lungu Teodor, primar.
Gligor Costin, proprietar.
Floruţa Petru.
Teodor Duşenescu, proprietar în Mesteacăn.
Ilie Zena, tălpar.
Bogdan Ioan.
Golcea Lazăr, econom.
Aron Radu, ciobotar.
Popa Teodor, econom.
I. Anghel, proprietar mare.
Luca Nicolae, tălpar.
Copos Gheorghe, maestru.
Pascu Bordea, econom.
Constantin Costin, mare faur.
Ioan Russu, preot.
Ometa Ilie, proprietar.
Vĕduva Sofia Tiulescu, proprietăreasă.
Nicolae Florea, preot.

Alexandru Marcu al luĭ Şandor, băieş şi econom.
Ioan Cuteanu, proprietar.
Dr. Pavel Oprişa.
Valerica Moldovan.
Adam Irhaşiŭ, comerciant.
Virgilia Lazăr.
Nicolae Stanca, proprietar.
Ermina Irhaşiŭ.
Gheorghe Drăganu, preot gr. or. în Băiţa.
Gheorghina Drăganu, preoteasă.
Iuliŭ Elea Cosma, preot român gr. or., director de mine, membru în congregaţiunea comitatensă.
Lucreţia Popescu.
Ana Stanca.
Petru Stanca, croitor.
Valeria Popescu.
Nicolae Păcurariŭ, proprietar în Seliştea Zaranduluĭ.
Silvia Păcurariŭ.
Nicolae Popa, preot gr. or. şi proprietar.
Maria Lazăr.
Avram Groza, învĕţător şi proprietar.
Lucreţia Pop. preoteasă.
Ioan Lupu, proprietar.
Eufrosina Băcillă, preoteasă.
Dionisie Mateeş, învĕţător.
G. Perian. pedagog absolut.
Avram Glava, învĕţător în Selişte.
Ioan Moga, plugar.
Sebastian Stanca, teolog absolut.
S. Băcillă, paroch în Ormindea.
Gavril G. Simedrea, presbiter şi învĕţător gr. or. în Zdrapţĭ, membru al Asociaţiuniĭ transilvane pentru lite-

ratura şi cultura poporuluĭ român, născut în satul Blăjenĭ, onsângean al martiruluĭ Micula Bibarţiŭ (178 4).

Nicolae Necşa, învĕţător.

Silvia Simedrea, preoteasă

Gherasim Groza, proprietar.

Ioachim Comşa, paroch.

Andreiŭ Iacob, econom.

Iosif Mateiŭ, cantor.

Petru Perian, paroch gr. or.

Dr. Zosim Chirtop. candidat de advocat.

Antonie David, maestru.

Rudolf Ivanovicĭ.

Nicolae Pop, preot gr. or. şi membru ord. al Asociaţiuniĭ transilvane pentru literatura şi cultura poporuluĭ român.

Lazăr Simu, măcelar.

Romul Coloja.

Avram Petru, jurat comunal.

Niculae Ştefan, băieş.

Alexandru Teleguţu.

Gheorghe Pleşa, băieş.

Nicolae Moraru.

Teodor Vâjdea, băieş.

Furduĭ Gheorghe.

Alexandru Furduĭ, învĕţător gr. or.

Gheorghe Anca, paroch gr. or. ortodox în Soharu.

Ilie Vasiu.

Graţian Cioran, faur.

Ioan Manovicĭ.

Gheorghe Gherman.

Nicolae Jurca.

. Gheorghe Bursu, primar comunal.

Carol Faur.

Jurca Nicolae.

Teodor Anca.
Gheorghe Pripon, econom.
Gheorghe Anca, econom.
Ioan Cenuşa, băieş.
Ioan Felea, econom.
Gheorghe Felea, paroch greco-oriental.
Dumitru Vàjdea, econom.
Gheorghe Felea, pedagog.
Solomon Danciu, cărăuş.
Nicolae Felea.
Nicolae Moldoveanu, băieş, econom.
Ioan Cioara, econom
Gherasim Sicoe, proprietar.
Ioan Cioara (Mărgineanu), econom.
Gheorghe Ivaşcu, comerciant.
Petru Furduĭ, econom.
Ana Ivaşcu.
Eugenia Ivaşcu.
Niculae Cioara (Mărgineanu), econom.
Maria Popp.
Avram Sicoe.
Felea Simion.
Brutus Ivaşcu.
Sodal, comerciant.
Teodor Furduĭ, econom.
Alexandru Ivaşcu, pălărier.
Ionuţiŭ Şoit, econom.
Snop Nicolae.
Clement Càmpeanu al Lupuluĭ, econom.
Leahu Gheorghe, băieş.
Ilie Poenaru.
Pĕtruţ Mecea, băieş.
Crìsnicu, econom în Michălenĭ.

Ioan Vişa, proprietar.
Iuliana Vasiu, proprietară.
Minodora Tiulescu.
Petru Popovicĭ, paroch şi administrator protopopesc.
Silvia Popovicĭ, născ. Puşcariŭ
Virginia Puşcariŭ.
Vasilie David, curelar
Simion Popescu, cismar.
Ioan Munteanu, morar.
Simion Faur, proprietar de mine.
Ionuţiŭ Gyöngyösi, băieş.
Dionisiŭ Şuluţiŭ, pălărier.
Iosif Creţ, băieş.
Bara Şandor, bugnar.
Gheorghe Tuhuţ, păpucar.
Nicolae Moldovan, băieş din Abrudsat.
Nicolae Drumaru, pielar.
Dionisiŭ Moldovean, băieş.
Cobori Gheorghe, plevar.
Ioan Fier, miner.
Ionuţiŭ Neagu, băieş.
Alexandru Fier, miner.
Neti Sĕrbu.
Iosif Cobori, cismar.
Alexandru Socaciŭ, miner.
Moldovan Simion, băieş.
Simion Dandea, proprietar de mine.
Pĕtru Şuluţiŭ, băieş.
Zlătneanu Vesalon, băieş.
Dionisiŭ Marţius, curelar.
Vasilie Zlătnean, băieş.
Alexandru Sabo, băieş.
Gheorge Sabo, băieş.

Mladin Peti, măcelar.
Gheorghe Becsa, miner.
Petru Popovicĭ, băieş.
Teofil Faur, comerciant.
Nicolae Marcu, miner.
Ioan Iancu al Floriĭ, miner.
Ioan Marţius, cojocar.
Solomon Sturza, econom.
Samuil Moldovan, miner.

Pripon Gheorghe Nicolae Pripon Ioan Pripon Gheorghe Pripon	Nepoţĭ aĭ luĭ Simion Pripon, fabricant de tunurĭ de lemn la 1848 în Cărpiniş.

Dănilă Găldăŭ, proprietar în Cărpiniş, din neamul luĭ Cloşca.

Teodor Găldăŭ, proprietar în Cărpiniş, din neamul luĭ Cloşca.

Petru Găldăŭ, proprietar în Cărpiniş, din neamul luĭ Cloşca.

(In popor numele colectiv al acestora este Cloşteştĭ. Casa luĭ Cloşca aŭ eredit'o şi aŭ împărţit materialul din ea Dănilă Găldăŭ şi Petru Găldăŭ.)

Antoaneta Fodor, născ. Ivaşcu.

Dr. Vasile Fodor, advocat.

«E o melodie sacră, dulce şi armonioasă în concertul prosaic al vieţiĭ, când maĭ mulţĭ inşĭ pot să se grupeze şi să lucre împreună, anĭ de-arîndul, pentru realisarea unuĭ ideal, şi armonia, concordia, dragostea frăţească dintre eĭ să nu fie conturbată nicĭ pentru un moment.

«Idealurile nobilitează sentimentele, reduc egoismul între marginile prescrise de judecata rece, fac ca inimĭ multe să bată la un fel, capete multe la un fel să judece.

«Acì e secretul sunetelor armonioase în vieaţă, sunete ce

atât de cu drag le ascultă omul, chiar și când ne vin ca un ecoŭ din depărtare.

«Solidaritatea basată pe principiĭ nealienabile face minunĭ, iar unirea făcută maĭ mult pentru ochiĭ lumiĭ și cu reserve e stavila de frunte pentru orĭ-ce triumf, ea însemnează stagnare.

«Apostoliĭ nu de aceea aŭ învins lumea veche, pentru-că aŭ fost mulțĭ—ci pentru-că eĭ aŭ avut zel și inimă, s'aŭ identificat cu causa ce o represintaŭ; la eĭ totul era esență.

«Esență să fie și la noĭ!»

Dr. Alexandru St. Șuluțiŭ,
medic cercual

Gr. Sima al luĭ Ioan.

Am reprodus adresa aceasta până în cele maĭ micĭ amănunte ale eĭ, pentru-ca orĭ-și-cine să se încredințeze că nu erà în ea nicĭ o notă discordantă, nimic primejdios, nimic ce-ar fi putut compromite pe cine-va în lumea aceasta.

In urma unuĭ act de violență săvîrșit de autoritățile publice maghiare, atențiunea generală se îndreptase asupra Moților, despre care mulțĭ vorbiaŭ fără ca să ĭ cunoască. Eŭ, care-ĭ cunosc, m'am simțit dator să spun adevĕrul asupra lor, pentru-ca atât bine-voitoriĭ, cât și rĕŭ-voitoriĭ lor să știe ce sunt și cum gândesc eĭ. Am avut singura mulțumire, la care rîvnește sincerul scrutător de adevĕr: Moțiĭ s'aŭ ridicat cu toțiĭ, pentru-ca într'un glas să mărturisească că bine am exprimat simțemintele și cugetările lor.

Ce urmà de aicĭ?

Urmà ca toţĭ ceĭ ce vor să-ĭ cunoască pe Moţĭ să cetească articolul publicat de mine asupra lor; urmà ca oameniĭ serioşĭ să ţină seama de cele ḑise de mine despre felul de a simţì şi de a vedeà al fraţilor meĭ: manifestaţiunea Moţilor erà numaĭ o dovadă că sunt şi eŭ unul dintre oamenii, care în vieaţa publică nu caută decât mulţumirea de a le fi spus altora adevĕrurĭ, pe care eĭ înşişĭ nu pot să le cunoască, şi de a fi contribuit prin aceasta la împuţinarea greşalelor făcute din lipsă de cunoscinţă de causă.

Numaĭ aşà puteà să vadă şi şeful partiduluĭ naţional lucrurile.

El trebuià să se bucure de «*armonia, concordia şi dragostea frăţească*» ce s'aŭ produs între Moţĭ. Da! Eraŭ însă douĕ guverne, nu unul, ci douĕ de odată, cărora nu le venià la socoteală ca adevĕrul să iasă la iveală, nu, maĭ ales, ca eŭ să fiŭ socotit drept unul dintre ceĭ autorisaţĭ a-l spune.

După-ce a făcut dar plimbarea sa pe la Bucureştĭ, d-l Dr. Ioan Raţiu erà foarte strîmtorat de cele ce se pregătiaŭ în Munţiĭ Apusenĭ.

Ce trebuià să fac eŭ?

În timpul petrecerii mele în temniţă am primit sute de depeşĭ de felicitare, în ḑiua în care s'a născut una din fiicele mele. Ştiind că d-l Dr. Alexandru Mocsonyi s'ar simţì jignit, dacă aceste

depeşĭ ar fi date publicităţiĭ, le-am strîns frumuşel şi le-am pus în saltarul meseĭ, ca să le arăt odată fiiceĭ mele şi să i le daŭ, drept dovadă că în ceas bun şi nu din rĕĭ părinţĭ e născută.

Tot ast fel acum, ca să nu-ĭ fac greutăţĭ mult strîmtoratuluĭ şef al partiduluĭ naţional, am rugat pe Moţĭ să-mĭ trimită adresa pe poştă şi să nu maĭ vorbiască nimic despre ea, căcĭ n'o s'o arăt nicĭ eŭ nimĕnuĭ, câtă vreme şeful lor nu mĕ va autorisà s'o fac aceasta.

Atât de departe am mers cu supunerea, încât nicĭ nu le-am mulţumit subscriitorilor adreseĭ. Acum am publicat'o ca act justificativ şi mĕ voiŭ duce în Munţiĭ Apusenĭ, ca să le mulţumesc Moţilor, vorbind rost la rost cu dînşiĭ.

Şi dacă aşà am făcut eŭ, care nicĭ nu sunt nicĭ nu voiesc să fiŭ considerat membru al partiduluĭ naţional presidat de d-l Dr. Ioan Raţiu, cu atàt maĭ supuşĭ aŭ fost aceia dintre amiciĭ meĭ, care stăteaŭ sub «comanda» d-luĭ Dr. Ioan Raţiu.

D-l Eugen Brote nicĭ-odată n'a stăruit ca articolele trimise de d-sa pentru «*Tribuna*» să fie publicate şi fără de voia d-luĭ Dr. I. Raţiu. nicĭ odată nu s'a *supĕrat* pentru-că ele n'aŭ fost publicate, nicĭ-odată nu i-a ḑis d-luĭ Dr. Ioan Raţiu: Amiciĭ meĭ sunt şi aĭ tĕĭ, se cuvine decĭ

ca nicĭ tu să nu te însoţeştĭ cu ceĭ ce mie îmĭ sunt duşmanĭ!

In timpul grelelor ḑile de la Cluj, ceĭ maĭ de aproape prietenĭ, chiar rudele d-luĭ Eugen Brote eraŭ alăturea cu d-l Dr. Ioan Raţiu, şi nimenĭ nu s'a supĕrat, nicĭ o imputare nu s'a făcut.

Datorĭ eram să ne dăm silinţa de a le aflà toate, şi le şi ştiam toate, dar parola erà: trebue să facem voile bĕtrânuluĭ şi să ne dăm silinţa de a-l dumerì şi de a-l ferì de cursele ce i se pun.

După-ce d-l Dr. Ioan Raţiu s'a întors din temniţă, d-l Eugen Brote i-a adresat dimpreună cu d-niĭ Aurel Popoviciŭ şi Septimiŭ Albini o lungă scrisoare, prin care iĭ comunică părerile lor despre acţiunea pentru viitor.

D-l Dr. I. Raţiu rĕspunde:

Iubite Nepoate,

Am primit cele trimise pentru întrunirea noastră din 15 Noembre şi le vom supune uneĭ apreţiărĭ serioase.

Asupra celor treĭ puncte:

1. Concordia membrilor din comitet;

2. O pace sinceră şi de bună credinţă;

3. Resoluţia pentru continuarea lupteĭ — sunt în deplin acord cu d-ta.

Nimenĭ altul nu poate fi maĭ mult însufleţit de cum sunt eŭ de adevĕrul cuvintelor de aur ale străbunilor noştri: «Concordia res parvae crescunt, discordia magis dilabuntur».

Mi-aduc cu plăcere aminte că noĭ, membriĭ comitetuluĭ cu locuinţa în Sibiiŭ, şi cu deosebire noĭ amîndoĭ, eram tot-deauna perfect înţeleşĭ asupra atitudiniĭ noastre politice şi asupra tuturor acţiunilor naţionale.

Şi eŭ nimic nu doresc maĭ mult, decât a lucrà şi în viitor în deplină concordie cu d-voastre.

In fond sunt sigur că şi astădĭ suntem de acord uniĭ cu alţiĭ, iară forma, în care vom aveà în viitor a ne manifestà părerile şi conlucrarea, trebue să o găsim.

....Primeşte multe salutărĭ cordiale dela aĭ meĭ şi dela al D-Tale

Unchieş.

11 Nov. 95.

Treĭ dile după-ce a scris această epistolă, d-l Dr. Ioan Raţiu a cerut intervenirea judecătorieĭ pentru sechestrarea «*Tribuneĭ*».

Cele-lalte sunt ştiute.

Am făcut tot ceea-ce omeneşte e cu putinţă, ca să-l înduplecăm pe d-l Dr. Ioan Raţiu a renunţà la sechestrul, prin care produceà o grea perturbaţiune în partidul naţional român.

Intemeietoriĭ «*Tribuneĭ*», în frunte cu d-l Diamandi Manole, toţĭ l'aŭ rugat, l'aŭ conjurat; vechiĭ susţinĕtorĭ aĭ «*Tribuneĭ*», toţĭ i-aŭ trimes adrese; eŭ i-am adresat o scrisoare, prin care i-am expus consecinţele fireştĭ ale sechestrăriĭ şi l'am rugat să renunţe la ea; majoritatea membrilor comitetuluĭ, în numele căruia făcuse sechestrarea, l'a invitat să restabilească statul quo: toate sunt în zadar, căcĭ acum, în ajunul serbă-

rilor milenare, partidul național român trebue să fie desorganisat orĭ cel puțin *decapitat.*

Acesta e rostul retragerii d-luĭ Dr. Ioan Rațiu. Aŭ credut siluitoriĭ d-sale că vor puteà să desorganiseze pe Româniĭ din țĕrile Coroaneĭ ungare, și dacă nu s'aŭ încredințat încă, se vor încredințà în curînd, că i-aŭ făcut să-șĭ strîngă cu atât maĭ vîrtos rîndurile.

Vĕdênd, cum unul câte unul îl părăsesc ceĭ ce l'aŭ împins înainte, d-l Dr. Ioan Rațiu se vede pus în fața alternativeĭ: *Orĭ mĕ întorc la ceĭ-ce sincerĭ aŭ fost față cu mine, orĭ rĕmân singur!*

Va alege, dacă va puteà.

E tare stâncă «*Tribuna*» și numaĭ însușĭ pe sine se frânge cine se isbește de ea.

Dându-ne silința de a aflà adevĕrul asupra simțemintelor și cugetărilor comune tuturor fraților noștri și avênd curagiul civic de a mărturisì acest adevĕr in fața tuturora, noĭ am făcut ca Româniĭ să se recunoască uniĭ pe alțiĭ ca frațĭ pătrunșĭ de acelașĭ gând, să se bucure uniĭ de alțiĭ, să se iubiască între dînșiĭ, să se adune la un loc și să se simță tarĭ și plinĭ de încredere în viitorul lor: e aceasta în vieața noastră o nouă fasă, al căreia simbol e «*Tribuna*», și nu cu «Tribuniștiĭ», și cu «*nația română*» se pune în conflict cine vrea să schimbe felul «*Tribuneĭ*».

V.

Situațiunea actuală.

Are fie-care dintre noĭ rostul luĭ în lumea aceasta, și dacă e în noĭ și rĕutate, nu știĭ la ce e bună rĕutatea.

Stă în fața universitățiĭ din Bucureștĭ, mărturie a uneĭ binecuvîntate lucrărĭ, statua luĭ Gheorghe Lazăr, care în timp de câțĭ-va anĭ a determinat caracterul cultureĭ noastre moderne și ast-fel a fost socotit vrednic de a fi pus în rîndul marilor noștri binefăcĕtorĭ.

Trecĕnd pe sub statua aceasta, nimenĭ nu-șĭ aduce aminte și de un alt binefăcĕtor al nostru: Episcopul Moga, care a siluit pe Gheorghe Lazăr să desbrace haina de archidiacon, să-șĭ iea lumea în cap și să meargă acolo, unde aveà să-șĭ împlinească frumoasa misiune.

Aveà și siluitorul acesta rostul luĭ în economia providențeĭ, și Gheorghe Lazăr ar fi de mult uitat, dacă n'ar fi avut norocul de a fi prigonit.

Aceasta să fie mângăerea siluitorilor noștri!

Câte și iar câte din faptele noastre cele bune n'ar fi fost săvîrșite, dacă prigonitoriĭ nu ne-ar fi silit să ne încordăm toate puterile!

De câte-orĭ n'am fi stat tignițĭ, dacă eĭ nu

ne-ar fi silit să sărim în picioare, ca să ne apărăm!

De câte-orĭ am fi amânat pe mâne fapta, pe care, strîmtorațĭ de dînșiĭ, adĭ am săvîrșit'o!

«Dumnedeŭ,—așà dice vorba românească,— «nu te bate cu bâta, ci țĭ ieà mintea»,— și vorba aceasta o știà și Homer, care ne spune că Troia, nu prin vitejia Elinilor, ci prin prostia Troienilor a perit.

Providența ne e nouĕ mumă și ciumă le e dușmanilor noștri, cărora le a luat mintea, ca să nu poată înțelege foloasele ce ar trebuì să tragă din adevĕrurile mărturisite de noĭ și în al lor aud.

Anĭ de dile de-arîndul ne dăm silința de a-ĭ întărì pe frațiĭ noștri în convingerea, că nu e pentru neamul românesc, în actuala luĭ fasă de desvoltare, adăpost maĭ bun decât o puternică împĕrăție habsburgică și că trebue să ne încordăm toate puterile spre a-ĭ înduplecà pe Maghiarĭ să curme lupta și să intre la învoială cu noĭ, pentru-ca împreună să lucrăm la consolidarea statuluĭ ungar, pe care noĭ îl voim tare, fiind-că e parte din împĕrăția de care se reazemă — în gândul nostru — soarta întreguluĭ neam românesc.

Eĭ aud, dar nu înțeleg, ci ne prigonesc, ne aruncă în temnițe, ne gonesc peste hotare, ne presintă drept niște turburătorĭ aĭ ordiniĭ, pe

noĭ, care le vorbim cu inimă deschisă — tot așà ca fraților noștri.

Cred însă pe ceĭ ce nu le vorbesc cu inima deschisă și cred pe ceĭ ce n'aŭ ajuns încă să se pătrundă de adevĕrul, care e temelia a toată cugetarea noastră politică.

Ioan Brătianu, care vieața luĭ toată și-a dat silința de a cunoaște până în cele maĭ micĭ amănunte nu numaĭ țara luĭ, ci tot odată și țĕrile vecine, Ioan Brătianu, care aveà, în Ardeal și în țara luĭ cu Ardeleniĭ, vechĭ și întinse legăturĭ; Ioan Brătianu a fost dușmanul Maghiarilor, pentru-că le-a ḑis, ca adevĕrat prieten, în toată sinceritatea:« *Nu vĕ închipuițĭ că cine-va în lumea aceasta poate să-ĭ facă pe concetățeniĭ voștri românĭ să renunțe la cererile lor legitime: trebue să vĕ îmbărbătațĭ și să le facețĭ dreptate!*»

Amiciĭ Maghiarilor sunt d-l Tache Ionescu și d-l Nicu Filipescu, care multe pot, orĭ d-l Petre Carp, care toate le poate.

Noĭ, oamenĭ cu inima deschisă și însetațĭ de pace, venim și le ḑicem: «Lăsațĭ și pe Tache, și pe Nicu, și pe Petrea, care vorbesc despre lucrurĭ lor chiar maĭ puțin decât vouĕ cunoscute, și ascultațĭ vorba luĭ Ioan Brătianu, omul deprins a luà toate lucrurile în serios și a nu spune de cât ceea-ce știe.»

Suntem trădătorĭ de patrie!

Buniĭ patrioţĭ sunt aceia, care ştiŭ prea bine că nicĭ chiar cel ce toate le poate pe Românĭ din ale lor n'are să-ĭ scoată, dar ḑic că da, poate Tache, fiind-că pentru dînşiĭ e maĭ bine aşà.

Ce să le facĭ?—Providenţa iea şi dă potrivit cu planurile eĭ.

Lucrurile trebuiaŭ să vie aşà, pentru-ca noĭ să fim nevoiţĭ a trece în «marş forţat» printr'un proces de închegare naţională, fără de care ne-ar fi găsit nepregătiţĭ marile evenimente, în ajunul cărora ne aflăm.

Se stabilise un fel de tradiţiune sfîntă, că nu se maĭ întoarce cine a trecut odată în Romănia. De aceea Maghiariĭ, când ne exprimam nemulţumirile, ne rĕspundeaŭ: *Ha nem tetszik, menjen Oláhorszàgba!* (1) — Aşà mi-a ḑis odată şi mie întru fericire pomenitul Tabajdi-Paşa, care stăpânià cu mână de fier treĭ comitate cu aproape un milion de Românĭ. Băiat îndrăsneţ, care n'aveà ce să piardă, i-am rĕspuns: «*O să mĕ duc, Domnule, dar n'o să mĕ întorc singur!*»

Aşà aŭ şi venit lucrurile, fără ca cine-va dintre noĭ să-şĭ fi dat silinţa de a le aduce aşà: nevoile ne-aŭ silit să venim şi să ne întoarcem mereŭ, încât am ajuns de ne simţim şi aicĭ şi acolo acasă la noĭ.

(1) Dacă nu-ţĭ place, mergĭ în Ţara-Românească!

Tot nevoile ne-aŭ silit să ne dăm cea maĭ bună parte din sufletele noastre spre a angajà pe fraţiĭ noştri din România în lupta pentru causa noastră şi să ne dumirim, împreună cu dînşiĭ, care anume dintre interesele patrieĭ noastre sunt comune cu ale patrieĭ lor. Adĭ nu maĭ e în România nicĭ un om politic care nu se preocupă de interesele noastre, şi nicĭ unul în Ardeal care nu şĭ dă silinţa de a cunoaşte pe ale Românieĭ. Pe deplin dumiriţĭ nu suntem încă, dar din ḑi în ḑi tot mai mult pătrunde convingerea, că pe timp îndelungat statul român e interesat ca monarchia habsburgică să fie bine încheiată în toate părţile eĭ şi monarchia habsburgică e interesată ca statul român să se fortifice, pe timp îndelungat; noĭ Româniĭ, toţĭ avem aceleaşĭ interese.

Numaĭ după-ce ne-am pătruns de această convingere conformă cu marile interese europene, aŭ putut fraţiĭ noştri să se presinte alăturea cu noĭ în faţa Europeĭ şi să susţină causa noastră fără de sfială, ca orĭ şi-cine care servesce interese generale şi pe nimenĭ în drepturile sale nu vrea să jignească.

Lumea, care maĭ înainte nu ne ştià, aḑĭ ne cunoaşte şi ne consideră drept un popor, care vrea şi poate să-ĭ facă marĭ serviciĭ.

Că tot maĭ sunt în mijlocul nostru oamenĭ,

care n'aŭ ajuns încă şi poate că nicĭ nu vor ajunge vre-odată să înţeleagă ast-fel situaţiunea, aceasta n'are să ne mâhnească. Lumea merge înainte, şi ceĭ ce nu sunt în stare să meargă cu ea rĕmân uitaţĭ în urmă, iar ceĭ ce vor s'o oprească sunt daţĭ încetul cu încetul la o parte.

E trist ceea-ce s'a petrecut la Sibiiŭ, dar s'a dovedit încă odată, că zadarnică risipă de puterĭ e orĭ-şi-ce opintire făcută spre a înnăbuşi glasul Românilor din regatul ungar; suntem adĭ maĭ dumiriţĭ decât erĭ, un pas mare am făcut înainte.

De ce oare d-niĭ Eugen Brote, Vasilie Lucaciŭ şi Aurel Popoviciŭ trebuiaŭ să fie înlăturaţĭ?

De când cu moartea Metropolituluĭ Andreiŭ, oamenii de stat aĭ Ungarieĭ s'aŭ obicĭnuit a trata cestiunĭ politice cu fruntaşĭ românĭ, care orĭ n'aveaŭ legăturĭ adâncĭ în massele marĭ ale poporuluĭ, orĭ priviaŭ lucrurile din cercul strîmt al vre-unuĭ mic orăşel de provincie. S'aŭ pomenit de odată cu aceştĭ treĭ oamenĭ, care ştiŭ să pună cestiunea română în legătură cu marile cestiunĭ europene şi să privească lucrurile din punctul de vedere al uneĭ maĭ bune organisărĭ în statul ungar şi al fortificăriĭ monarchieĭ habsburgice. Nu concesiunĭ particulare pentru Românĭ cer eĭ, ci îmbunătăţirĭ în statul ungar. Cu asemenea oamenĭ nu vrea să se întîlnească în calea luĭ nicĭ un guvern, care nu e în stare să facă îmbunătăţirĭ.

Nu e rĕŭ nicĭ pentru noĭ, nicĭ pentru regatul ungar, că oamenii aceştia, tinerĭ încă, aŭ fost nevoiţĭ să facă şcoală politică la Bucureştĭ, de unde mulţĭ s'aŭ întors cu ruşine, dar nicĭ unul cum a venit.

Silinţele de a-ĭ înlătură i-aŭ desemnat şi-ĭ avem gata pentru timpul, când patria lor şi neamul nostru îĭ vor reclamà.

Eŭ pot să vorbesc fără de reservă, fiind-că nu sunt personal interesat în luptele politice şi nu fac parte din nicĭ un partid politic, nimic nu risc şi pe nimenĭ nu pot angajà, ori-şi-cine mĕ poate desavuà fără supărare.

Nu e bine aşà cum este, nicĭ pentru Românĭ, dar nicĭ pentru Maghiarĭ, şi nu e bine pentru nicĭ unul dintre ceĭ ce sunt interesaţĭ ca în Carpaţĭ să fie stărĭ bine aşezate.

Nu e, şi ar puteà să fie, dacă Maiestatea Sa Impĕratul şi Regele Apostolic Francisc Iosif I n'ar maĭ fi avut, pe lângă toate cele-lalte, şi nenorocirea de a fi lipsit în aceste grele timpurĭ de bunĭ şi sincerĭ sfetnicĭ.

Anĭ de ḑile mulţĭ aŭ trecut de când oamenii de stat aĭ Austro-Ungarieĭ sunt de acord, că trebue să fie înlăturat conflictul dintre Românĭ şi Maghiarĭ, şi în timpul acestor anĭ conflictul s'a înăsprit şi a luat dimensiunĭ din ce în ce maĭ marĭ.

De ce?

Pentru-că tot numaĭ oamenĭ lipsițĭ de cuvenita pregătire aŭ primit sarcina de a-l resolvà.

D-l Coloman Tisza e fără îndoială nu numaĭ cel maĭ însemnat dintre oamenii de stat aĭ Maghiarilor, ci, în genere, un adevĕrat om de stat, care are concepțiunĭ clare, ştie să aleagă mijloacele şi înaintează cu hotărîre nestrămutată spre scopul ce-şĭ pune. Eĭ bine, acest om de netăgăduită superioritate a comis greşale marĭ şi i-a făcut patrieĭ mult rĕŭ, pentru-că nu ĭ cunoştea pe Românĭ, iĭ judecà după puținiĭ cărturarĭ cu care venise de câte-va orĭ în atingere şi-ĭ considerà drept o cantitate atât de negligiabilă, încât nu se sfià să ḍică că nu maĭ există cestiune română!

Aceştĭ Românĭ, considerațĭ drept o cantitate negligiabilă, aŭ ridicat apoĭ şi pe cele-lalte naționalitățĭ în picioare şi aŭ alarmat lumea întreagă.

Trebuià decĭ să intre în guvern şi un om, care iĭ cunoaşte pe Românĭ şi are legăturĭ cu dînşiĭ. Acest om, mi-e şi greŭ s'o spun, a fost d-l comite Andreiŭ Bethlen, înrudit cu familia Mocsonyi, care stătuse câțĭ-va anĭ pe la Sibiiŭ şi pe la Braşov, de unde trecea din când în când la Sinaia, unde erà foarte bine primit, dar considerat în genere ca *«un homme très gentil — et pas plus»*. Dar dacă aveà legăturĭ şi *«cis»* şi *«trans»*, de ce folos i-aŭ fost?

Aḍĭ avem Preşedinte de Consiliŭ, chiar pre-

ședinte, nu maĭ puțin, pe d-l baron Desideriŭ Bánffy, care a trăit mult în mijlocul Românilor, a administrat timp îndelungat un colț din Ardeal, a dovedit, ca comisar regal în ținutul Năsĕuduluĭ, că-ĭ cunoaște pe Românĭ și știe să profite de slăbiciunile lor și are oamenĭ de casă până chiar și între fruntașiĭ partiduluĭ național român. E însă altă ceva, ce d-luĭ baron îĭ lipsește. Spun ceĭ ce-l cunosc maĭ de aproape, și dovedesc și oare-care fapte, că «Măria Sa» e «*très hongrois*» și, privind lucrurile din cercul strîmt al orașuluĭ Dées, nu prea știe să pună interesele patrieĭ sale în concordanță cu ale amicilor monarchieĭ habsburgice.

Aceste maĭ marĭ interese nu cer o «*regulare*» ca cea din ținutul Năsĕuduluĭ, ci crearea în regatul ungar a uneĭ stărĭ de lucrurĭ, pe care nicĭ în Ardeal, nicĭ în România, dușmaniĭ Austro-Ungarieĭ să nu o poată exploată în favorul lor, cum o exploatează pe cea de astădĭ.

Iar pentru aceasta nu are d-l baron Desideriŭ Bánffy nevoie de ajutorul nicĭ unuia dintre concetățeniĭ sĕĭ românĭ, și cu atât maĭ puțin de al vre-unuĭ Român care nu îĭ este concetățean, ci *numaĭ și numaĭ de al concetățenilor sĕĭ maghiarĭ.*

E demult de când Maiestatea Sa Regele Apostolic al Ungarieĭ a exprimat dorința, ca în Ardeal să se facă **liniște și ordine**. Ridicat prin încrederea monarchuluĭ care a exprimat dorința

aceasta în fruntea guvernuluĭ ungar şi avênd majoritatea în parlamentul Ungarieĭ, d-l baron nu are decât să fie adevĕrat om de stat, pentru-ca să înlătureze din rîndurile adversarilor sĕĭ, nu numaĭ pe ceĭ treĭ, ci pe toţĭ oameniĭ însetaţĭ de pace.

Să înceapă d-l baron cât maĭ curînd, în tot casul înainte de serbările milenare, cu crearea uneĭ legĭ electorale europeneştĭ, nu numaĭ pentru Românĭ, ci pentru întregul regat al Ungarieĭ, şi va fi făcut patrieĭ sale un mare serviciŭ, va fi ferit pe neamul sĕŭ de multe din supĕrările ce i se pregătesc pentru timpul mileniuluĭ. Româniĭ o cer aceasta, aprobarea Coroaneĭ e asigurată: nu maĭ lipseşte decât o hotărîre bărbătească din partea guvernuluĭ.

Să facă d-l baron ceea-ce trebue să fie făcut, pentru-ca să înceteze *nemulţumirile legitime* ale Românilor, şi-l încredinţez eŭ că duşmaniĭ sĕĭ Românĭ îşĭ vor pierde toată trecerea şi nu vor maĭ îndrăsnì să-şĭ ridice capetele.

Nu va fi încă resolvat conflictul dintre Românĭ şi Maghiarĭ, căcĭ aşà de odată resolvarea aceasta nu se poate face; dar din ḑiua în care Româniĭ vor fi fost nevoiţĭ să-şĭ trimiţă representanţĭ în parlamentul ungar, conflictul va fi pierdut caracterul primejdios pe care-l are astăḑĭ şi fruntaşiĭ Românilor nu vor maĭ fi nevoiţĭ să

alerge la Viena şi la Bucureştĭ, ci se vor întîlnì tot-deauna la Budapesta şi se vor deprinde a lucrà în înţelegere cu fruntaşiĭ concetăţenilor lor maghiarĭ.

Dacă nu aşà vor venì lucrurile, vina nu aŭ s'o poarte Româniĭ, care nimic nu pot, ci Maghiariĭ, cărora toate le sunt cu putinţă.

